

2E

Q23

The
CHITTOOR

Lit

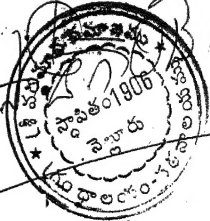

[Handwritten signature]
7.5.27
[Handwritten signature]

61

Boo
Date
Price

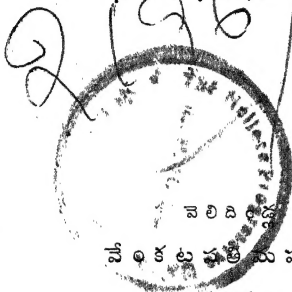
2967
[Handwritten signature]

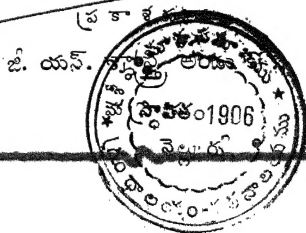
శృంగార గ్రంథమాల—౧.

శృంగార

రాధాపూధన సంవాదము

విశ్వనాథ శాస్త్రి

సర్వస్వామ్యసంకల్పతము

ప్రథమమూద్రణము
లండన్ రాయల్ యెడిషన్
వెల రు. 2-0-0

చేన్నపురి:
ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున
ముద్రితము—1926.

పీ ఠి క

దక్షిణదేశమున వెలసిన తెలుగుకృతులు జుంటి తేసే
పెరిలవంటివి. భావయు, భావములును దేట లేటయై,
తీయ తీయనై యుండును. విజయవిలాసము, తారాశాంకవిజ
యము, ఈ రాధామాధవసంవాదము, అహల్యా సంక్రందన
విలాసము, సత్యభామాసాంత్యనము, రాధికాసాంత్యనము, మొద
లగు దక్షిణాంధ్ర కృతులముందు తత్కాలమున వెలసిన యుత్త
రాంధ్రకృతులు కూచిమంపీయాదులు, దివిజీలముందు దీపము
లున్నట్లున్నవనుట సత్యేతరముగాదు. ఇట్టి ప్రశంసకుఁ దగుదక్షి
ణాంధ్రకృతులలోని యీ రాధామాధవమునకు

కృతికర్త

వెలిదిండ్ల వెంకటపతికవిసార్వభౌముఁడు. మాకు దొర
కిన మాతృకలలో నీకృతి కృత్యవతరణిక లేదయ్యెను. కావున
గ్రంథకర్త స్వవిషయమునం దేమి చెప్పికొనెనో యెఱుగరాదు.
* ఈ వెంకటపతిసార్వభౌముని కుమారుడగు అయ్యన్నశాస్త్రి
రచించిన వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయమునుబట్టి యీతని విష

* తంజావూరి పుస్తకశాలలో రాధామాధవ సంవాదము
కలదని తెలియవచ్చుచున్నది. అందుఁ బీఠికగలదేమో? ఉండె
నేని దాని నింకొకముద్రణమునకు నేకరింతుము.

యము కొంచె మెటుగనగుచున్నది. వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయమున నిట్లు గలదు:

శ్లో. శ్రీవేంకటపతే స్సూను రశ్శరే రనుజః కవేః,

అయ్యన్నో వై ణికః కుర్వే వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయమ్.

గద్యమ్.—ఇతి శ్రీమద్రాధామాధవసంవాదాద్యనేక ప్రబంధనిర్యాణధురీణస్య, శ్రీవేంకటపతికవిసార్వభౌమస్య తనూభవేన, సుదంతాకల్యాణాద్యనేకప్రబంధరచనాచాతురీభారే యస్య, అశేషురికవే రనుజేన, వీణావాదనప్రవణేన, వేదాంత సిద్ధాంతరహస్యార్థప్రకాశనధురంధరేణ, శ్రీమదయ్యన్నవిద్వన్మణినా విరచితే వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయే.”

ఈ యయ్యన్నశాస్త్రి తనతండ్రి రాధామాధవ సంవాదమును బ్రశంసించినాడు. ఈతని స్తోత్రమును అశేషురి సుదంతా పరిణయాది ప్రబంధములను రచించినట్లు. ఆప్రబంధము లిప్పుడెటుగరాకున్నవి. వీణావాదనపాండిత్యముచే నీతనికి “వీణ” యని యుపనామము చేరియుండును. శ్రీధర వేంకటేశ్వర్యుడు తన గురువని యీతఁ డిట్లు చెప్పుకున్నాడు:

శ్లో. యద్వీక్షాభిలలోకకిల్బిష తమఃకాండస్య చండద్యుతిః

నూక్తి ర్యస్య విరక్తిభక్తి భగవద్బోధప్రరోహావనీ;

బ్రహ్మనందసుధాబ్ధిమంధరగిరి ర్యస్యోపదేశక్రమః

తస్మై శ్రీధర వేంకటేశగురవే కుర్వే ప్రణామాయుతమ్.

ఈ శ్రీధరవేంకటేశ్వర్యుడు దక్షిణదేశమువారికి నాటికి నేటికిగూడ నిత్యపూజ్యుడై శ్రుతిపథముననున్న మహనీ

యుండు, మహావిద్యాంసుండు. బహుగ్రంథకర్త. పుష్కలపురుష
కథాకీర్తనలోభమునఁ బ్రసక్తానుప్రసక్తమయినను దచ్చరిత్రము
నిక్కడ నించుక ప్రస్తుతింపుచున్నాను.

శ్రీసర వేంకటేశ్వర్యుండు ఆంధ్రనే దిక బ్రాహ్మణుండు.
తంజావూరిజిల్లా తిరుచి శిల్పారు గ్రామవాస్తవ్యుండు; సంపన్న
గృహస్థుండు. ఒకప్పు డాయన తండ్రిదో తల్లిదో శ్రాద్ధదిన ము
య్యెను. బ్రాహ్మణునిమంత్రణమాయెను. గృహమున వంటకము
జరగుచుండెను. తాళింపు పరిమళము స్మృతార్పణముగా
నిరుగుపారుగులకు వ్యాపించుచుండెను. అట్టితఱి నీవేంకటేశ్వర్య
లకో, యన్యలకో కమ్యుతగాండగు నొకమాలవాడు గోగ్రాస
మును గొనివచ్చి యీతాళింపుఁ గమ్యుతలపు నాప్రూణించి
క్షుధార్తుండై వేంకటేశ్వర్యులను బిలిచి “బాబూ! కమ్యునివాస
నలు న న్నూరించుదున్నవి.. మీయింట నేదో విందువంటకము
లగుచున్నట్లున్నవి. సొకుటుంబమున కింతప్రసాదము పెట్టిం
పుండు. మాకొంపలో నందఱకు నిన్న దిన్న గాఁ దిండిలేదు. ఆ
కొంటిమి” అని యాచించెను. ఆయన యదివిని చండాలా
ప్రూణదోషముచే నుచ్చిష్టమయినదని యూహించెనో, లేక
అన్నాతురుని ముందుగా నాచరించుట మంచిదనియే ఎంచె
నో కాని యీ శాకపాకాదులన్నింటిని వాని కిచ్చివేసెను.
శ్రాద్ధమునకుఁ బునఃపాకప్రయత్నము నేయఁజూచెను. ఊరిలోని
దాక్షిణాత్య నైస్థికు లీవిషయము వినిరి. ఆంధ్రుండు చెడెనని
తెగడిరి. బ్రాహ్మణార్థము రామనిరి. ఊరెల్ల నట్లుడికిన ట్లుడుకు
చుండెను. వేంకటేశ్వర్యులంటి వంటకుఁ దోడువచ్చువారును

వెనలిపోయిరి. శ్రాద్ధకర్మ లోపము కలుగుచున్నట్లుండెను. వేంక
 టేశ్వర్యులూరినారి నెల్లరచ విడిచి “శ్రాద్ధము గతియేమి? నేను
 దోషముచేసితినిగాక! ఎట్టి దోషమునకేని ప్రాయశ్చిత్త ముండును
 గదా! నాశిష్టమున కేదో నిష్కృతిని విధింపుడు” అని
 కోరెను. “గంగాస్నానముఁ జేసినగాని మీకుఁ బనిత్రతల్ల”దని
 యూరిగర్వసభవారు తీరుపుచెప్పిరి. “ఇంతేకదా! అట్లే గంగా
 స్నానము, చేయుదును; చిత్తగింపుడు.” అని యాయన లోని కరిగి
 కొంతడడ వుపాస్తి నెఱపెను. దొడ్డిలోనున్న నూయిపొంగి యా
 నీటితో నిల్లెల్లఁ దడిసెను. ఊరివారెల్లఁ జూడవచ్చిరి. అప్పుడు
 నూతినుండి సావర్ణకంకణాంకితమయిన స్త్రీహస్త మొకటి స్వర్ణ
 కలశముతో వేంకటేశ్వర్యులచేతికి జలము నొసఁగెను. దానితో
 నామరూనీయుండు సుస్నాతుడై కలశము మరల నామె హస్త
 మునకొసఁగఁగా నది యావలఁ గానరాదయ్యెను. ఊరినా రామా
 హాత్యమున కబ్బరమంది తమ యపచారమున్ను మింపుండని
 వేంకటేశ్వర్యులను వేడికొనిరి. శ్రాద్ధము సక్రమముగ జరిగెను.
 నాడునుండి నేటికిఁగూడ నాశ్రాద్ధము జరిగినతిథికి (కార్తికా
 మావాసన) వేలకొలఁదిగాఁ బ్రజలరుసదెంచి యాతిరునకి నెల్లూ
 రఁగల వేంకటేశ్వర్యుల నూతినీట స్నానముచేయుదురు; ఉత్స
 వము సుపుదురు. ఆయన వసించినగృహ మిదేవల చక్కఁబరుపఁ
 బడి దక్షిణదేశమున భగవద్భజనగృహముగాఁ జేయఁబడినది.
 “అయ్యోవాళ్” అని వేంకటేశ్వర్యులకు రూఢినామమయ్యెను.
 ఈవేంకటేశ్వర్యులకథను దాక్షిణాత్యులెల్లరు నెఱుంగుదురు. వేంక
 టేశ్వర్యులు రచియించిన స్తుతిగ్రంథములు అఖ్యావప్తి, దయా
 శతకము మొదలగునవి పదునాల్గుముద్రితము లయియున్నవి.

కృతిభర్త

కృతిభర్త

మగవల రామదాసామాత్యుడు, కృష్ణామాత్యుని కుమారుడు. ఈతడు కావేరీపట్టణము బాలించెనట. కావేరీపట్టణము తంజావూరిజిల్లా లో గౌరీమాయూరమునకుఁ జేరువనున్నది. చెన్నపురిచెంతఁగల చిల్కిసముద్రమునకుఁ బ్రళయకావేరి యని పేరుగలవట. అక్కడ నేడేని పట్టణ మానాడు గలదేమో? కందుమారి పిఠేళలింగం పంతులుగారి కవులచరిత్రమునఁ గృతిపతి నివాసస్థానము “ప్రళయకావేరీపట్టణము” అని వ్రాయఁబడినది. ప్రళయకావేరీ మహాపట్టణ మిప్పుడు తెలియరాకున్నది. ఇందు “పీఠామాత్ర ఫలప్రదప్రణయకావేరీ మహాపట్టణాధ్యక్ష” అని యుండుచోట, ‘ప్రణయ’ ‘ప్రళయ’గా మారినదేమో? కృత్వ వతరణిక దొరకెనేని కృతిపతివిషయ మెక్కువఁగా నెఱుంగనగు నేమో?

కృతిరచనాకాలము

కృతికర్త కుమారుడు అశ్వమరియను పేరుగలవాడు. మధురనాయకులలో నశ్వమరి ప్రసిద్ధుడు. తంజావూరి రాజ్యమును బాలించుటకు విజయరంగునొక్కనాథునిచే నాతడు పంపఁబడెను. కామేశ్వరకవి సత్యభామాసాంత్వన మాతనికే యంకితము. ఈయశ్వమరి మన వెంకటపతికవికిఁ గూడ నాశ్రయమై యుండవచ్చును. తత్కృతజ్ఞతానూచకముగాఁ దనకొమారున కాపేరు పెట్టియుండవచ్చును. అశ్వమరి క్రీ. 1700 ప్రాంతముల వాడు. మనకవియు నాకాలము వాడే. శ్రీధర వెంకటేశార్యులకాలమును 1700 ప్రాంతమని తెలియవచ్చుచున్నది.

నెడలిపోయిరి. శ్రాద్ధకర్మ లోపము కలుగుచున్నట్లుండెను. వేంకటేశాచార్యులూరినారి నెల్లరచ బిలిచి “శ్రాద్ధము గతియేమి? నేను దోషముచేసితినిగాక! ఎట్టి దోషమునకేని ప్రాయశ్చిత్త ముండును గదా! నాతప్పినమున కేదో నిష్క్రమింపి విధింపుడు” అని కోరెను. “గంగాస్నానము జేసినగాని మీకుఁ బనిత్రతకల్గ”దని యూరిఘర్వసభవారు తీరుపుచెప్పిరి. “ఇంజేకదా! అట్లే గంగాస్నానము చేయుదును; చిత్తగింపుడు.” అని యాయన లోని కరిగి కొంతదడ వుపొంది నెఱపెను. దొడ్డిలోనున్న నూయిపోంగి యా నీటితో నిల్లెలఁ దడిసెను. ఊరివారెల్లఁ జూడవచ్చిరి. అప్పుడు నూతినుండి సౌవర్ణకంకణాంకితమయిన స్త్రీసూత్ర మొకటి స్వర్ణకలశముతో వేంకటేశాచార్యులచేతికి జలము నొసఁగెను. దానితో నామహానీయుఁడు సుస్నాతుడై కలశము మరల నామె హస్తమునకొసఁగఁగా నది యావలఁ గానరాదయ్యెను. ఊరివా రామా హాత్యమున కబ్బరమంది తమ యపచారమును క్షమింపుడని వేంకటేశాచార్యులను వేడికొనిరి. శ్రాద్ధము సక్రమముగ జరిగెను. నాటనుండి నేటికిఁగూడ నాశ్రాద్ధము జరిగినతిథికి (కార్తికా మావాసస్య) వేలకొలఁదిగాఁ బ్రజలరుగుదెంచి యాతిరువశి నెల్లారంగల వేంకటేశాచార్యుల నూతినీట స్నానముచేయుదురు; ఉత్సవము సుంపుదురు. ఆయన వసించినగృహ మిటీవల చక్కఁబరుపఁ బడి దక్షిణదేశమున భగవద్భజనగృహముగాఁ జేయఁబడినది. “అయ్యవాళ్” అని వేంకటేశాచార్యులకు రూఢినామమయ్యెను. ఈవేంకటేశాచార్యులకథను దాక్షిణాత్యులెల్లరు నెఱుంగుదురు. వేంకటేశాచార్యులు రచించిన స్తుతిగ్రంథములు ఆఖ్యావప్తి, దయాశైతకము మొదలగునవి పదునాల్గఁముద్రితము లయియున్నవి

కృతిభర్త

మగ్గపల రామదాసామాత్యుడు. కృష్ణామాత్యుని కుమారుడు. ఈతడు కావేరీపట్టణము బాలించెనట. కావేరీపట్టణము తంజావూరిజిల్లా లో గౌరీమాయూరమునకుఁ జేరువనున్నది. చెన్నపురిచెంతఁగల చిక్కినముద్రమునకుఁ బ్రళయకావేరి యని పేరుగలవట. అక్కడ నేదేని పట్టణ మానాఁడు గలదేమో? కందుకూరి పీఠేశలింగం పంతులుగారి కవులచరిత్రమునఁ గృతిపతి నివాసస్థానము “ప్రళయకావేరీపట్టణము” అని వ్రాయఁబడినది. ప్రళయకావేరీ మహాపట్టణ మిప్పుడు తెలియరాకున్నది. ఇందు “పీఠామత్ర ఫలప్రదప్రణయకావేరీ మహాపట్టణాధ్యక్షా” అని యుండుచోట, ‘ప్రణయ’ ‘ప్రళయ’గా మారినదేమో? కృత్వ వత్సరణిక దొరకానేని కృతిపతివిషయ మెక్కువఁగా నెఱుంగనగు నేమో?

కృతిరచనాకాలము

కృతికర్త కుమారుడు అశ్వమరియను పేరుగలవాఁడు. మధురనాయకులలో నశ్వమరి ప్రసిద్ధుఁడు. తంజావూరి రాజ్యమును బాలించుటకు విజయరంగచోక్కనాధునిచే నాతఁడు పంపఁబడెను. కామేశ్వరకవి సత్యభామాసాంత్వన మాతనికే యంకితము. ఈయశ్వమరి మన వెంకటపతికవికిఁ గూడ నాశ్రయమై యుండవచ్చును. తత్కృతజ్ఞతానూదకముగాఁ దనకొమారున కాపేరు పెట్టియుండవచ్చును. అశ్వమరి క్రీ. 1700 ప్రాంతమున వాఁడు. మనకవియు నాకాలము వాఁడే. శ్రీధర వేంకటేశ్వరకవికాలమును 1700 ప్రాంతమని తెలియవచ్చుచున్నది.

శృంగార రాధామాధవము

ఉత్తరభారతదేశమున రాధాకృష్ణులు ప్రకృతిపురుషులుగా స్తుతింపబడుదురు. శ్రీకృష్ణమూర్తికి రాధాదేవి మేనత్త యగునని దక్షిణభారతదేశమునఁ బ్రతీతిగలదు. ఈప్రతీతి కాకరమేదో తెలియలేదు. ఈకృతిలో రాధాకృష్ణుల శృంగార లీలలు, సాటిలేని చాతుర్యముతో నర్ణితము లయినవి. రాధా మాధవుల ప్రథమానురాగము, రాధావిరహము, శుకసందేశము, రాధామాధవుల సంవాదము, సవతులసంభాషణములు నిందు నెఱబఱుతనపు నేర్పుతో నిర్వహింపబడినవి. ఈవిరహనాంచలమున నాంధ్రవాణి యత్కుల్లాసముతో నృత్యమాడినది; పరిచయముగల పలుకుగుత్తులను బహ్యరూపమున విరఙ్గినది. శృంగారకృతికి సంగతములుగానిక్లిష్టపదములు, ప్రాధార్థ్యములు నిందుఁ గానరావు. కవి రాధోక్తులను జెప్పనప్పుడాడుదిగా మారినాడు. అన్యాయ క్తులయినవల్ల భులపై నక్కసుగొను కటారికత్తైల తుటారముల నీకవి పుడికిపుచ్చుకొని యీగ్రంథమునఁ బోషించినాడు. గ్రంథము పయికిఁబయికి బోనుపోను రసోద్రేకము గల్గించునదిగా నున్నది. ముద్దుపళని రాధికాసాంత్వనరచన కిది మేలుబంతి. రసికులహృదయమున కిది రంజకమగునేని మాపరిశ్రమము ఫలవంతమగునుగాక.

అక్షయ మార్గశిర శుద్ధ } గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి
పంచమి గురువారము } సంపాదకుడు.

శ్రీ: 38
శృంగార

రాధామాధవ సంవాదము

—❖❖❖❖—

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీ రుక్మిణీ మనోహర,

కారుణ్యసుధాసముద్ర, కంసమథన, య

క్రూరాంబరీష సుజనా

క్రూర, చిదానంద, కృష్ణ, గోప, ముకుందా!

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నా రచియింపు
బూనిన రాధామాధవసంవాదం బను మహా
ప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనినః

చ. అనవరత ప్రబోధకర

మా మిథిలాపురమందు నొక్కనాఁ

డనఘండ ధన్యుడౌ జనకుఁ

డార్యులతో స్తుతిలీల నుండి నాం

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము.

పున సకలావతారముల

పుణ్యకథ ల్వివరింప వించుఁ దాఁ
జనపున వేఁడఁ గృష్ణుకథ
సత్యనిధిఁ శుకయోగిరాయనిఁ.

చ. అడిగిన భక్తితోడఁ బుల

కాంకితుడై నయనాంబుజంబులన్
వెడల ముదంబుధార యదు
వీరునిఁ గృష్ణుని సన్నుతింపఁగాఁ
బడసితి నెంతభాగ్యమని
పద్మదళాక్షుఁ దలంచి మ్రొక్కుచున్
బడలికదీరఁ బాపములు
వాఱఁగఁ భాగ్యము చేర నిట్లనెన్

శ్రీ. జనకరాజేంద్ర! వినవయ్య సావధాన
మతినిఁ గృష్ణుని చరితము లృపిని విందు
మవి రుచింపపు మాకు మాయనుభవంబు
చెలఁగు శృంగారరూపహాఁ జిత్తగింపు.

మ. యమునాతీరమునందు బృందదరి బా
గా పల్లె వ్రేపల్లెనా

నమరుఁ గొల్లలపల్లె తజ్జనుల భా
గ్యం బెంతపట్టింతు మొ
ల్లముగా నందఱుఁ గొల్లలాడుదురు పా
ల న్నేతఁ, దన్నేతయై
యమితానందుఁడు నందుఁ డందుఁ దగు
దేవాధీశభోగంబులఁ.

నీ. తీరుగాఁ గై నేయు తేరులచందానఁ
బాదుగులతోడ నాఁగదుపు లమరఁ
గనుఁగానక మదించు గజముల కైవడిఁ
గొమ్ములవృషభము ల్కొమరు మిగులఁ
జివ్వకు సటు కాలుద్రవ్వ వీరుల రీతిఁ
జలపోరి పెనఁగు కోడెలు చెలంగఁ
జెంగునదాఁటు తురంగంబుల వితానఁ
జూరుకైన లేగలు సొంపుమిగుల
నవియె చతురంగబలములై యతిశయిల్ల
మొల్లమై యున్న ప్రేపల్లె నల్లకొన్న
ఫలితవనములు కోటలై పరిధిల్ల
నందుఁ జెలువొందు నందుఁ డానంద మొంది.

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

క. ఒకపశువు బ్రోచు వానికి
సకల ఫలంబులును గల్గు, సంతతమును గో
ట్లకు మించు పశుగణంబులఁ
బ్రకటంబుగఁ బ్రోచు సందుఫల మేమందుక.

గీ. అతని పుణ్యంబుననో, లేక యతనిపుణ్య
పత్నియగు యశోదాదేవి భాగ్యముననో,
కృష్ణుఁ డుదయించె వారి కింకేమి తెలుప
జలజనయనుని భక్తవాత్సల్య మహిమ.

చ. చిగురుల పాదము ల్కళలఁ
జిల్కెడువ్రేళ్లు నోయారి పిక్కలుక
జిగితొడ లందఱుంబిటుఁడుఁ
జెన్నగుబాజు వెడందఱొమ్ము బా
గగు కరము ల్నునుంగళము
నద్దఱు జెక్కులు నవ్వుమోము దే
టగు కనుదోయి ముద్దు గురి
యక మురియుక హరి యందుబాటుఁడై.

సీ. పట్టాభియోగ సౌభాగ్యము ల్లిలకించి
సందుండు సంతతానందమొందఁ

దొట్టపల్కులు ముద్దదొలకు నవ్వులు గాంచి
మురిసి యశోద సమ్మోదమంద
సవమోహనాంగసౌందర్యంబు భావించి
పసిగాఁపు గుబ్బెతల్ పైబడంగఁ
బూటపూటకు వృద్ధిబొందురూపముఁ జూచి
జనులెల్ల నాశ్చర్యమునఁ జెలంగ
తలిరువలె గోమునై మొగ్గవలెను సోగ
యై యలరువలె మృదువునై కాయవలెను
బెక్కునై పండువలె నెఱచొక్కమగుచుఁ
దేనవలఁ దేటయై శౌరి తేజరిల్లె.

ఉ. అప్పుడు లేతప్రాయమున
నాడుచు నందుని ముద్దుఁజెల్లెతా
కప్పురగంధి రాధ యను
కన్నియ యొక్క యనామధేయుఁ బి
న్నప్పుడె పెండ్లియాడి మగఁ
డంచని చూడదు వాని, వాడు నా
యొప్పులకుప్పుఁ గన్గొనఁగ
నోడును వ్రీడను గొల్ల వెఱ్ఱిచేక.

- క. వెన్నెలను జలువపుట్టిన
చెన్నునఁ బువ్వులను దావి చెలఁగినరితిన్
కన్నియ సకలాంగంబులఁ
దిన్నఁగ నొకమిత వొడమె దినదినమునకున్
- క. వనిత తనుఁదానె చూచుక
తనలోఁ దా నుస్సురను విత్తాకై తనకున్
దనసాగనుకుఁ దనముచ్చట
కనువైన ప్రియుండు లేమి నారాటమునన్
- క. తొల్లి తప మేమిచేసెనొ
కొల్లగఁ బసిబాలుఁడైన గోపాలునితో
మల్లాడుచు నెల్లప్పుడు
చెల్లాటల నుండు రాధ జిలిబిలితమిచేన్
- క. బాలుఁడగు శౌరి నెత్తుక
పేలాగతి ముద్దులాడు నేప్రొద్దు వృథా
కాలక్షేపంబునఁగడుఁ
జాలని వగలేనిబాళి జాల విరాళిన్.
- ఉ. భావిధలాభిలాషమున
బాలుని కేమట కుగ్గువెట్టుఁ బె

ప్రథమాశ్వాసము

య్యావులపాలతో జలక
 మార్పును దాఁ దొడనుంచి యేమి చూ
 చేవని నవ్వుచుక బయట
 చేఁ దడియొత్తి సిరామరక్షతో
 గావునఁ జక్కబొట్టిడు మొ
 గంబున నంత ఘటించు నుయ్యెలక

ఉ. నా వెలలేనిమానికమ
 నా తొలినోముల మెట్టఁజంట నా
 దేవుఁడ నా మనోరథముఁ
 దీర్చ జనించిన చక్కనయ్య నా
 జీవన జీవనంబ యదు
 శేఖర యించుక నిద్రపోగదే
 ఓ వెడమాయకాఁడ, యని
 యుయ్యెల నూఁచును రాధ మాధవుక

గీ. ఏమటించి కృష్ణుఁ డిండ్లలోఁ జొరఁబడి
 యున్న పాలు పెరుగు వెన్న నేయి
 కొల్లలాడుచుండ గోపిక లొకనాఁడు
 దొమ్మిగూడి రాధతోడ ననిరి.

క. ఉట్లపయి నున్న వెన్నల
చల్లెల్లను గొంచుబోయి సంగాతులతో
నాట్లాడఁ దొడఁగె మాబ్రతు
కెట్లా కడవెల్లనమ్మ, యిట్లా గయినన్.

క. ముద్దిమ్మని బలిమిని మా
ముద్దియ చేనున్న వెన్నముద్దలు గొనె నీ
ముద్దులబాలుఁడు నీ కిది
ముద్దయినన్ కొమ్మ, మాకు ముద్దటవమ్మా!

క. బంతులటంచును జెలి చను
బంతులు బిగఁబట్టి లేదు బంతి యటంచున్
గంతులు వైచెను మముఁ గని
కాంతా, పనియకానె యెంతగలవారలకున్

క. మందకుఁ జని రాఁగను మా
మందగమన నాఁగి నీదుమగఁ డెవఁ డనుచున్
కందువమాటల నడిగెను
అందఱె మనజాతి కిట్టి యాగడము చెలి!

క. నీవైన బుద్ధితెలుపుము
నీవలనను గాకయున్న నేమె యశోదా

దేవికిఁ దెలిపెద మనఁగా

నావేశకుఁ బులిమి పుచ్చి యాంభ వజ్జి

క. ముద్దిచ్చును గోపాలుఁడు

వద్దను నడయాడుచున్న వార్తలు విన్న

గద్దించును లేదన్నను

బద్దించును జూడకున్నఁ బరితాపించు

ఉ. ఓయి మనోహరాంగ, పని

యున్నది పోయెడుగాని యిట్లు రా

వోయి మహానుభావ, యని

యూరక పిల్చును; బిల్వ నేమి రా

ధా, యని యాతఁడు బలుకఁ

దావిని నవ్వుచు వేగ నిందురా

వోయి, భజింపఁగా వలద

టోయి, యటంచు వచించు బాలితో.

చ. పడుచులతోడ నాడఁ బసి

బాలుఁడవా వలదన్న మాన వా

గడములు కొన్ని నేర్చితివి

కల్లరివైతివి కొట్లకాడవై

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

దుడుకులు నేయసాగితివి
దొంగిలఁ జొచ్చితి వేమి తెల్పినన్.
పడిగఁ బరాకు చేసికొని
వాకిటికేగెదు పిల్వఁ బిల్వఁగన్.

ఉ. బుద్ధులు దెల్పబోవుగతిఁ
బొంగుచుఁ గన్నులు పుల్ముకొంచునున్
బ్రాద్దనలేచి యిండ్లఁబడి
పోయెద వమ్మకచ్చెల్ల! పిన్నపుణ్
బెద్దపు గాపు బువ్వ దిని
పించెదఁ జక్కనిసామి! రార, నా
ముద్దులకృష్ణ! రార, యని
మ్రొక్కుచుఁ జీరును రాధ మాధవున్.

ఉ. అల్లుడ దొండపండువలె
నాయని వాతెర నాననిచ్చు నీ
కొల్లవె పుట్టచెండు లివి
గో యని చన్దవఁ బట్టనిచ్చు రా
గిల్లి మమూరపింఛ మడి
గేవని పెన్నెరు లంటనిచ్చు బో

కల్లరియంచుఁ గృష్ణుఁ డనఁ

గానగి రాధయదేమిరా యనుకా.

సీ. తీరుగాఁ గన్తురితిలకంబు చిద్దచో

గమకించి నెమ్మోముఁ గదియఁజేర్చు

హోయలుగా గంధంబు మెయినిడఁ బూయు

బరికించి యిక్కువల్ గరగ నంటు చ్చో

మెలపుగా సిగను బూపులదండఁ జుట్టుచో

బులకించి కుచము వీపున ఘటించు

హరువుగాఁగై నేసి యద్దంబుఁజూపుచో

దిలకించి తనమోముఁ దెలియఁజూపుఁ

జెలఁగి మాటాడఁబోవుచో జెక్కుగీటు

పిలిచి వీడెం బాసంగుచో బెదవి గ్రోలు

కదిమి పైఁబడఁదిగుచుచో గాఁగిలించు

దమి మనంబున నాటి రాధావధూటి.

క. కడి మాడనేయు భోజన

మిడుఁ బిడికిట నిముడువలువ లిచ్చును బెడఁగౌ

తొడవులు దొడుగును బడిబడి

గడగడె కొకవితసాగను గావించు హరికా.

నీ. ఎవతెతో నయ్యట మింటిలోన నటంచు
 భయపడ నదలించు బయటనుండి
 చంటితైక నడల్చి జారుపైట ఘటించి
 యేది బాగని వేడు నెదుట నిల్చి
 వాకిట మగవారు రాకుండ నిలుముచు
 జలువకోక ధరించు దలుపుమూల
 దాగనేరవు పల్కుదారిగాదని దూరు
 వలదని మురిపాన వద్దజేరు
 నాడునాటికి గోపాలు డీడుమీటి
 తొలుత నూనూగుమీసాలతో జెలంగ
 బదరి మునువలె బై బ్రక్కబడంగ నళికి
 బెళకువగ గుల్కు మరునికి బెదరి రాధ.

క. ఆరాధ మనోజవ్యధ
 నీరీతుల నిరుగుపొరుగు లెఱుంగకయుండక
 గారాబు నేయఁ గృష్ణుడు
 చేరక తా నది పరాకుచేయుచునుండె

నీ. తొలుదొల్తబసిగావు గులుకుగుబ్బెత యెంటి
 పాటైన మోము తప్పకయె చూచు

జూపు వెంబడి దన్ను జూచి సిగ్గున నిల్వఁ
దలయాచి కోరికల్ తెలియ నవ్వ
నవ్వవెంబడి బిన్ననాటి మచ్చిక లెంచి
నను నయో, దయఁజూడవనుచు బలుకు
బలుకువెంబడి గేలఁ బైటకొం గెడలించి
నునుజన్ను లాన తొమ్మునకుఁ జేర్చుఁ
జేర్చి మొనపంట జిగిమోవి జీరనొక్కు
నొక్కి సొక్కించి మరుకేళి స్రుక్కఁజేయుఁ
జేసి కనుమాటి యింటికి జేర నరుగు
నరిగి తను గానిరీతిఁ దనంత నుండు.

క. ఆచిన్నెలు సవసవగాఁ
జూచాయగ విని చలించి స్రుక్కినరాధన్
జూచి యదేమే రాధా
నాచాయన్ సిగ్గుపడెదు నా హరి కనియెన్

సీ. చెంత నీవును లేనిచింతతోఁ బవళించి
నిదురవోపుచునుండ నిన్న రేయి
కలలోన నొక్క చక్కనిరాచకొమరుండు
దోచె నెవ్వఁ డటంచు దోచదాయె.

నొకకొంత నేపు తప్పక చూడఁజూడంగ
 నీపోలికై యున్న నీవటంచు
 “రార కృష్ణా” యని భారతోఁ జేసాఁచ
 “నేమి రాధా” యని యెదురుకొనుచు
 నెనసి యేమేమొ వింతగా నింపొనర్చె
 నంత మేల్కొంచి నినుఁగాంచి యది దలంచి
 మురిపెమున నిన్నుఁజూడక మోము వంచు
 కొంటి నా సిగ్గు నేమనుకొందునోయి!

మ. అనినన్ బక్కున నవ్వి చిక్కితివి రా
 ధా, సాధువే యంచునుం
 టిని నీనాథునిమీఁది ప్రేమ వినఁ గం
 టిన్ తుంట విద్దింటవె
 టనె నంట న్ననవిటితూపు లెదనం
 టన్ తుంట లింకేల నీ
 ధ్వనివాచారనభావభావభవగా
 థల్ నీవగ లెల్పెడిన్

క. విరి దాఁచఁ దావి దాఁగునె
 పరిపరి పలుకేల నిజము పలికితి వానా

ధర విసమే “సత్యవాచీ
సరస్వతీ” యన్నమాటఁ జదువులలోనన్.

క. అనిపల్కు శౌరిపలుకుల

కును మెచ్చుచు నిన్నినాళ్లకును నీవైనన్
మనసెఱిగి చిక్కఁ బట్టితి
దనుఁబో యని కృష్ణుతోడఁ దా నిట్లనియెన్.

నీ. కండచక్రైరపానకంబు గావలెనందు

వది గోరవేమిరా యంబుజాక్ష!

రంగు బంగరుబొంగరాలు గావలెనందు

వది గోరవేమిరా మదనజనక!

యిసుక తిన్నెలమీఁద నెక్కఁగావలెనందు

వది గోరవేమిరా మదనరూప!

తోడిబాలురతోడ నాడఁగావలెనందు

వది గోరవేమిరా యమరవంద్య!

తియ్యవైయున్న కెమ్మోవితేనె వలతో?

జంటగొనియున్న యలచన్ను లంటవలతో?

త్రొక్కి కదిసిన పిఱుదుల నెక్కవలతో?

జోడువాయక స్త్రీలతో నాడవలతో?

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

నొకకొంతనేపు తప్పక చూడఁజూడంగ
నీపోలికైయున్న నీవటంచు
“రార కృష్ణా” యని బారతొఁ జేసాఁచ
“నేమి రాధా” యని యెదురుకొనుచు
నెనసి యేమేమొ వింతగా నింపొనర్చె
నంత మేల్కొంచి నినుఁగాంచి యది దలంచి
మురిపెమున నిన్నుఁజూడక మోము వంచు
కొంటి నా సిగ్గు నేమనుకొందునోయి!

మ. అనినన్ బక్కున నవ్వి చిక్కితివి రా
ధా, సాధువే యంచునుం
టిని నీనాథునిమీఁది ప్రేమ వినఁ గం
టిన్ తుంట విద్దింటవె
టనె నంట న్ననవింటితూపు లెదనం
టన్ తుంట లింకేల నీ
ధ్వనివాచారసభావభావభవగా
ధల్ నీవగ లెప్పడిన్.

క. విరి దాఁచఁ దావి దాఁగునె
పరిపరి పలుకేల నిజము పలికితి వానా

ధర విసమే “సత్యవాణీ
సరస్వతీ” యన్నమాటఁ జదువులలోనక.

క. అనిపల్కు శౌరిపలుకుల
కును మెచ్చుచు నిన్నినాళ్లకును నీవైనక
మనసెఱిగి చిక్కఁ బట్టితి
దనుఁబో యని కృష్ణతోడఁ దా నిట్లనియెక.

నీ. కండచక్కెరపానకంబు గావలెనందు
వది గోరవేమిరా యంబుజాక్ష!
రంగు బంగరుబొంగరాలు గావలెనందు
వది గోరవేమిరా మదనజనక!
యిసుక తిన్నెలమీఁద నెక్కఁగావలెనందు
వది గోరవేమిరా మదనరూప!
తోడిబాలురతోడ నాడఁగావలెనందు
వది గోరవేమిరా యమరవంద్య!
తియ్యనైయున్న కెమ్మొవితేనె వలతో?
జంటగొనియున్న యలచన్ను లంటవలతో?
త్రొక్కి కదిసిన పిఱుందుల నెక్కవలతో?
జోడువాయక స్త్రీలతో నాడవలతో?

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

గీ. నీకువాడ మెల్ల నిన్నరాతిరి గంటి
నమ్మచెల్ల! నిన్ను నమ్మరాదు
నవ్వుగాదు రేయి నాప్రక్కలో నుండి
కలువరించలేదె చెలులనెల్ల.

ఉ. అందుల కానయేని మగ
నాండ్రపయింబడి దూఱునొందఁగా
నెందుకుఁ గంటి కింపయిన
యింతుల నల్లరిఁ బెండ్లి నేయనో
పొందుగఁ బ్రాద్దుపోకలకుఁ
బూనితి వేనియు మేము నేరమో
యందఱవంటి ముచ్చటలు
నాటలు పాటలు నోటిమాటలున్.

క. చిన్నప్పుడె యెడబాయక
కన్నుల నిన్నెపుడుఁ జూడఁగలిగుండును నేఁ
డెన్నంగ నీదునముఖము
క్రొన్నెల పొడుపయ్యె గగనకుసుమం బయ్యెన్.

చ. అరమర లేక నీకొఱకు
నల్లికబిల్లికగావసెంతు మీ

ద్దర మపు డెవ్వరుక మనలఁ
 •దాకి తలంచరు నేడు వింటివో
 మఱి వినలేదో యీజనుల
 మాటలు నాడల నాడనాడ నీ
 పరువులుచూచి నాడయిని
 బాషముఁ గట్టి దింకేమి తెల్పుదుక.

క. మచ్చరమున నొక రనుకొన
 నొచ్చెము నాయందుఁగలదె యొకనాడైనక
 ముచ్చటగా నినుఁ గౌఁగిటఁ
 గ్రుచ్చితి నో లేని చొరవకుం జొచ్చితి నో!

క. నే నిందుకొఱకె నవ్వ న
 హా నోడుదు వట్టినిద లందితి నయ్యో
 యైన దింకనాయె నందుకె
 పూనుద మందఱికిఁ గన్నుపొడిచిన రీతిక.

క. నామనసులోని కోరిక
 నీమజనంబులె నిజంబు చేసిరి మన కీ
 నేమం బెందుల కీవఱ
 కేమాయెను గొదవ లోకు లిటులాడుటచేక.

సీ. చూడనేర్చిననాఁడె సొలపుగా మునుమున్న
 చేరంగ సనుఁ గటాక్షించినావు
 నవ్వనేర్చిననాఁడె ననువుగాఁ దొలుదొల్ల
 నాతోడ వగగుల్కు నవ్వినావు
 పల్కనేర్చిననాఁడె భావంబుగా ముందు
 నత్తత రమ్మని యాడినావు
 నడవనేర్చిననాఁడె నమ్మికగాఁ దొల్లఁ
 దొడరి చేపట్టి కాల్ ద్రొక్కినావు
 నాఁడు సేయని యోచన సేఁడు గలదె
 మరుఁడు దైవంబు సాక్షులు మనమనములు
 విను సదాచారనిరతులు విబుధులైన
 ఘనులు తారాశశాంకులు గారె మనకు.

చ. అనవిని రామరామ యిటు
 లాడఁగఁజెల్లునె నీకుఁ; గాక నా
 మన సరయం దలంచితివొ
 మక్కువతోఁ గరుణించి నీవు పెం
 చిన తను; వింత నీ వగడు
 నేసిన కాదనువార లెవ్వ? రిం

దున కొడిగట్టినన్ పిదప

•దోసముగావటె రాధికామః॥

క. నీతోడఁ జర్చనేయఁగఁ

బోతే నామనసు కొకటి పొడమినఁ బొడమున్

నీతోడఁ బలుకరా దిఁక

వా తప్పిలి మొదల పడంచువాడను నేనున్

క. అని విఱుగనాడి యంతనె

తనసంగడికాంక్ష పిలువఁ దా నాపలుకుల్

విని హోయని యెలుఁ గిచ్చుచు

వనజాక్షుం డరిగె మరల వచ్చెద ననుచున్

చ. రమణీయు సంతఁ జే దొరకు

రత్నము నాచుకపోయినట్టు లోఁ

గుములుచు నేరికిన్ చెలుపఁ

గూడక దొంగను దేలుగుట్టు చం

దమునఁ దపించుచు న్నలిన

నాభుఁడు మున్ విడ నాడినట్టి వా

కృములకు సంగతుల్ దఱచు

గాఁ దలపోయుచుఁ జింత నేయుచున్.

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

గీ. పొరుగులిరుగుల చెలులతోఁ బోయె ననుచుఁ
గొండ్లములు చెప్పిన యశోద కోపగిరిప
శౌరి రూపింపుమని తన్నుఁ గోర నెవరి
నడుగవచ్చెదు పడుచుల నడుగు మనును.

సీ. పనిలేనిపని జారు పైఁటతో నడయాడు
ముసిముసి నగవుతో మోమువంచు
గడగడ కొకవితగా మేను గై నేయు
తోడిబోటుల వృథా దూరి పలుకు
పలుమారు ముంజేతిచిలుకను ముద్దాడు
కని కానములుగఁ గ్రేగంటఁజూచు
నొంటిపాటైనచో నుస్సురుమని నిల్చు
తనుఁ జూచునెడఁ జరుకునఁ దొలంగు
నవల నివలను గుసగుసల్ నవనవలుగ
వినియు వినములుగాఁ జేసికొనుచు మొదటి
నీటులకుఁ బోక పోవక నిలువలేక
మురియు నీలీల గోపాలు మ్రోలు రాధ.

క. డాయు నటుచెంతఁ బిలిచితి
వా యను నిను నేనుఁ బిల్వనంచన నట్టే

బోయ నునుఁబువ్వ లివి నలె
నే యను నవి నల వటన్న నిక నెట్టు లనుక.

ఉ. ఘల్లున మ్రోయ నందియలు
గజ్జెలు మువ్వలు నందఱింజగా
నల్లని మేనిజా లమర
నవ్వచు నల్లన నీవు రాఁగ రా
గిల్లుచు బాకతో దిగియ
గిల్లెద నేమిర మెల్ల మెల్ల నే
యల్లుఁడె యర్థ వియ్యమని
యందురు గావున నెవ్వఁ డేమనుక.

క. రారా నందకుమారక,
రారా నవనీతచోర, రారా కృష్ణా,
రారా రాజులయేలిక,
రారా ముద్దులమురారి, రారా శౌరీ!

శా. రారా నందకుమార, రార యదువీ
రా, రార రాకాసుధా
ధారాకార మనోహరాంగ, దయలే
దా యైన నాయీటికిక

రారాదా నినువంటివాని కిది మే
రా నిన్ను నేమంటిరా
యేరా తిన్ననిజుంటితేనె తెరమా
వీరా మనోవల్లభా!

చ. ప్రకటమనోజరూప పసి
బాలుడవంచును నమ్మి ప్రక్కనుం
చుక నిదురించఁగాఁ బుణుకు
చుక గుచముల్ బిగబట్టి మేనుమే
నికిఁ గదియించి ప ల్పెదవి
నిల్పితి వేమిర మేనమామ పో
లికలకు వచ్చినాడవా? భ
లీ యనుచుక దలయూచి నవ్వుచుక.

గీ. ఒంటి నెదురైన రాధ యోరోకిక్మన్!
తాళుతాళు మటంచనఁ దాళు శౌరి
పదుగురున్నప్పు డొకమారు పైఘటించి
తాళుతాళు మటంచనుఁ దనకుఁదానె.

చ. విడువిడు నీకొనంగ నని
పేటొకబాలున కొక్క థియ్యమా

మిషిఫల మీయబోవ బలి

మీ గొని తా మొనపంటనొక్కి గ్రు
క్కెడురసమాని నీత్యృతు లొ

గిం జెలగం దలయూచిచూచె గే
రడమున రాధికా మధుర

రాగసుధాధరపీటి సాచెకున్.

క. ఆముద్దు చూచి రాధిక

యేమటితి నదేమిచూచి తీవన నగి నే

నేమి నినుఁ జూచినట్టులు

నీమది దోచినది తెలుపు నీవని వేడన్.

చ. తెలిపెద రమ్మటంచు నుడ

తీమణి దుప్పటికొంగుబట్టి లో

పలి పడకింటికిన్ దిగువఁ

బద్ధదళాక్షుడు మోడిమానిసిం

బలెఁ జని తెల్పుమం చనిన

మంచిది పానువుఁ జూడుమన్న ని

శ్చలుడయి కొంత నేపునకు

జవ్వని దప్పక మాచి యిట్లనున్

శృంగార రాధామాసవ సంవాదము

ఉ. మొన్న నె తెల్పులేదటవె

మొన్నటి నిన్నటి పిన్నవాడ నాఁ
కొన్నను నీవు భోజనము

గోరియిడకవలె నెత్తి పెంచినా
పెన్నెడులేని మాట లిటు

లేటికి నాడెదు మాటిమాటికి
కన్నులఁజూడు మల్లుడను
గానటవే యన రాధ యిట్లనుక.

సీ. పసిబాలుడందునా, పరికింప నూరిలో

నీవు దూరనియట్టి యిండ్లు లేవు
వగఁ గానవందునా, మగఁడు నీవే యని
నీరాకఁ గోరని నెలఁత లేదు.

విననేరవందునా, విద్యల యొరగల్గు
నీవెఱుంగనిపాటి నీతి లేదు

దయఁజూడవందునా, ప్రియముతో నయముతో

నీవు లాలించని నెలఁత లేదు
యన్నిటను జాణవేయకాదు వైన నాదు
కూర్మి నెఱుంగని దొక్కటే కొదవగాని

ప్రథమాశ్వాసము

నీకు నీయంతదోచని నెనరుఁ బ్రేమ
వచనరచనలఁ దెల్పు నెవ్వరితరంబు?

ఉ. పెంచినదాననంచు తలఁ

పించెదు సారెకుసారె నీదుప్రా
పెంచినదాన నొదు నిది

యెన్న రహస్యము మాలి పిల్కలక
వంచనలేక పాది నిడి

వారక పోషణచేసి పెంపుగా
వించుట తత్ఫలం బనుభ
వింపనో యన్యులపాలు నేయనో!

మ. వినరా వావులకేమి కాముకుల ముక్

విన్నాము కన్నాములే
నినుబోలంగలవానిఁ గాన మవులే

నీనేర్పు; లోకంబులె
ల్లను గల్పించినధాత భారతికి నే

లా ట్లోలుడై వావిగై
కొనఁ డొగా యిటువంటి సామెతలు నీ
కు న్నాకుఁగా నున్నవే?

ఉ. లేదని కుండినన్ శలము

లేదని వైవము దూరనేల? నీ

కే దయరావలెన్ వెనుక

నీవె తలంచుక చేరదీవలెన్

కాదని పైకొనన్ వరుస

గాదని ని న్నెద నమ్మియుంటి నీ

వే దయలేక నన్నుఁ గడ

కింతకుఁ దెచ్చుట నేఁ డెఱింగితిన్.

శా. ఓహో! యత్తను సంపెనేని నత డా

యుష్మంతుఁ డౌనంట నా

యూహలోకము సామెతాయె నన వే

దోక్తంబు గాదందువే

నాహ మంచిది భూమి సామికిని న్నాలె

యుండి యత్తౌట సం

దేహంబా యిది వేదమందె వినవా?

నీమాట నీకే తగున్.

ఉ. ఎన్నఁడు పెద్దవాడవవు

దెన్నఁడు జాణభనంబు నేర్తు వీ

వెన్నఁడు నామనంబు శలి
 యింపఁగఁ జేయుదు వంచుఁ గోరి నే
 నున్నది వల్లవీజనుల
 యుల్లిముఁ జల్లఁగఁజేసి మెచ్చుకొం
 చు న్ననవింటి వానినని
 చూటలువెట్టుటకా మనోహరా!

ఉ. భూషణభూషితాంగ పరి
 ప్లు సరోరుహనేత్ర నీకు సం
 తోషము వచ్చినప్పుడె న
 నుం దయఁజూతువు గాక యూరకే
 దోషమటంచు న న్నైతలఁ
 ద్రోయకు; నేనిక మాన; నీవపు
 ర్వేషవిలాస మేఘము భ
 రించెద మ త్కుచపర్వతంబులకా.

క. విను, కాకుండిన వేటొక
 తనువుననినుఁ జెట్టఁబట్టఁ దలఁచెద; నపుడుకా
 వినవేమొ! వావివరుసలు
 తనువుల కర్మంబూ జీవధర్మమొ చెపుమా?

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

న. అనిన నబ్బలికామణికి గోపాలచూడామణి
యిట్లనియె :

ఉ. క్రమ్మక యెన్నిసలె
కానివి పోనివి గుంపునేసి వే
దమ్ములు నీతులుం దగవు
ధర్మము శాస్త్రములున్ స్మృతుల్ పురా
ణమ్ములు; నీకుఁ జక్కనయి
నన్ వినువారికిఁ జక్కనొనె నీ
సమ్మతు లూరివారలకుఁ
జాటవలెంగద నేడు ముందుగన్.

ఉ. మంచితనానఁ గాదనినఁ
మాటలు నీ కెగపోతలయ్యె నొ
నంచు భవత్ప్రియంబునకు
నై వినినం గొఱగా దిడేల? నీ
కించుక వల్ల నేమి? యొక
యించుక వావి దలించుకొమ్ముమ
న్నించుము నన్ను ముచ్చటయు
నేస్తముఁ జాలదె రాధికామణి !

ఉ. వెంటనె పాపమేల యవి

వేకము గట్టెదు వావిగాదు న

స్సంటకు మన్న అంతులిడి

యల్లుని మంచితనంబు లేదు పా

మ్మంటివి; యత్తనేయుపని

కాటడి లేదనుటే నిజంబు నీ

వంటి యభిజ్ఞురాలి కిటు

వంటివి మంచివొకో తలంపఁగాఁ.

గీ. అవనిఁ గాంతలు స్వేచ్ఛావిహార లగుట

తెలిసియేకాదె బ్రహ్మ విధించినాఁడు

మగువ కొక్కఁడె మగవాఁడు మగఁడుగాఁగ

రాధ, యిది ధర్మశాస్త్ర విరోధముగద!

వ. అనిన గోపాలగ్రామణికిరాధికావధూమణి యి

ట్లనియె:

క. మహి దేహసుఖ మెఱుంగక

తహతహపడి పరసుఖంబుఁ దాఁ గన కిహమున్

నహి పరము న్నహియైతే

సహజమయామగనిఁగొలువఁజలమోపలమో?

మ. గతి వీడంచును బిన్న నాఁడు తమవే
 డ్కొ పెద్ద లొప్పింతు; రె
 వ్యతే కెవ్వాఁడు మగండు కానరు; మనో
 వాక్కాయకర్మంబులకొ
 పతి యెవ్వాఁడని తోచె వాఁడె పతిగా
 భామించు నాలే పతి
 వ్రత; నానమ్మత మీమతంబు; చెడుత్రో
 వక బోవ నేవెట్టినే?

క. ఒక్కటిగల నైన మనో
 వాక్కాయములందుఁ జెడ్డవారలత్రోవల్
 ద్రొక్కక మక్కువ నొక్కఁడె
 దిక్క ని దక్కినదియే పతివ్రత తలఁపక.

క. మగఁడు మగఁడని మగువలు
 తగవులు నడపిననుగాక తమ రొల్లనివో
 నగుఁగాదని దండించునె
 తగవున ధర్మాసనమునఁ దగి మగఁ డోహో!

క. నిను నఁ గాదన నమా
 యన వెఱుతునుగాని మిగిలినందుల కైతే

విను వారు వీరు నాఁ గా

దనఁగాఁ బనియేమి యొకరికై బ్రతికెదనే?

చ. బుడుతవు నీ వసడ్డతన

ముల్ పచరించెదు బుజ్జగించి నే

నడిగినఁ బాపమం చనెద

వంతకు నీకుఁ బనేమి నీకుఁగా

బడిబడిఁ బాలనాఁడు మఱి

పాలును నుగ్గిడునాఁడు నుగ్గునున్

నడపుచు నేనె పెంతునట

నాకు స్వతంత్రము లేకపోయెనే?

చ. పలుకుల కేమి? యేవగను

బల్కఁగనేరవు; నిన్నుమించి యు

క్తులుపచరింప నాతరమె?

తొల్లిటివారల యాడికోలుమా

టలెకద పల్కఁబోయిన నొ

డంబడికల్ పనిగావు నాపయిన్

చలమొ ఫలంబొ? యేల కర

సానలఁబట్టెదు హ్మాక్తికంబులన్?

ఉ. పాపము పుణ్యమేర్పఱపఁ
బాల్పడినాడవె నీవు; నీకు నీ .
పాపము లేల? నీకొఱకుఁ
బైఁబడిఁ దీనత బొందఁ జేసె నా
పాపము; నిన్నుఁ గూడఁగల
భామల కబ్బెనుఁ బుణ్య; మిందుపైఁ
బాపముఁ బుణ్యముం గలదె
భావమునం దలపోసి చూడఁగన్.

శా. పో నామాటలు పూర్వపక్షములుగాఁ
బోనాడి పోనాడి యశా
నా నీ మాటలె నిల్పుకొంటి వవిసి
ద్ధాంతంబుగాఁ జేసి; నీ
తో నింకేటి వితండముల్ పలుక నే
ర్తు న్నేటితో నిగ్రహ
స్థానంబైతిని; నీవు దెల్పుపలుకే
శాస్త్రంబు చర్చింపఁగన్.

క. శృంగారకవితవంటిది
యంగనఁ గడుఁ బ్రేమచేత నానందముతో

నంగీకరించినం దగు

భంగంఁబున కోర్వంగలదె భావజ్ఞనిఫే!

చ. లలితుడ వొదువంచు మొద

లం జదివించిన దెల్ల నేటికిఁ

గలిగెను గాళ్లపైఁబడిన

కామినిఁ గాదని వాడవాడలక

గల మగనాళ్ల కాళ్లపైఁబడ

గాఁ జదువున్నదె మాట లేల నక

సొలపునఁ గూడరా కరుణఁ

జూడర చల్లని మాట లాడరా!

క. అల్లుడ వైనందులకును

జెల్లుగ నుపకార మొకటి చేయుము నామే

నెల్లఁ గడుఁ గ్రాగుచున్నది

చల్లని నీ మేన నొత్తి చల్లార్పు మిఁకక.

గీ. నన్నుఁ దాకినపుడె నామేనికాకలు

నిన్ను సోఁకు ననుచు నెన్నవలదు;

నిన్ను సోఁకఁబోదు నిను మున్ను గూడిన

మందసతులతనువులందుఁగాక.

చ. ఇపుడు మదీయవాక్యముల
 కీకొనవో యని డెంద మూరకే
 తెవతెవఁ గొట్టుకాడెడిఁ బ
 దింబదిగా నిదె చూడు మంచు న
 చ్చపలమృగాక్షి లేచి యల
 సారసలోచను కేలుఁదమ్మి నం
 దపుటురమందు మోపుకొని
 తల్పు బరాలన మూసి కృష్ణునిక.

ఉ. గొబ్బిన శయ్యకుఁదగిచి
 గుత్తపుటబ్బరపుబ్బ సిబ్బెపుం
 గుబ్బ లురంబునం దలమి
 క్రుమ్ముచు మెచ్చుచు మోవితేనియల్
 జుబ్బనఁ జూఱగాఁ గొనుచుఁ
 జొక్కుచు ముద్దులఁ గొల్లలాడె ద
 బ్బిబ్బయి కొంత నేపు చెలి
 ప్రేమ నదే మనుచుక వచింపకక.

గీ. అత్త మల్లడునప్పు డయ్యంబుజాతుఁ
 డూరకుండుట నరి జోలకుంట గాదు;

పరవశతచేత నేనియు బదులునేయ
మనసులో దోచకుంజీనయునికి గాని.

సీ. మొదలఁ బొక్కిటిపిడె మొనఁగి తాఁ గాదేమొ
మంచి దిమ్మనుచు నిష్ఠించుకొనును
తానె గుబ్బు లురులు నాని దోసము ద్రొబ్బు
మంచనికేలఁ బట్టించుకొనును
పలుమోవి నాటి తప్పయెను లెమ్మంచు
గెమ్మోవి మరల నొక్కించుకొనును
పరవశయై మ్రొక్కి మఱచితి నేఁ బెద్ద
నంచని మరల మ్రొక్కించుకొనును
ఒకటి చెలిగోర శౌరి దానొకటి గోర
కొమరుఁ బ్రాయంపునమెల్లఁ గొల్లలాడి
రిద్దఱును దోడువొంగలై యొక మరుని
కేమి లంచంబు లిత్తురో యెఱుంగరాదు.

సీ. కనుబొమల్ ముడి పెట్టుకొని నీవు సేనంచు
పరుపపెంబడులకై వాదులాడి
యాయతవై నిల్చి యటు కేల వేడుక
విరుల బంతులతోడ వ్రేటులాడి

యాయముల్ దాకి హా యని నొచ్చి రోమాన
మురళించి గోళ్ల చే నటకులాడి
కెరలి చేపట్టెనఁ గ్రిందుమీఁ దయి పోరి
బిగువుతో సందీక పెనఁగి కూడి
బడలి సొక్కుచు సోలుచుఁ బాన్పుమీఁదఁ
బడుచు లేచుచు మరలఁ బైబడుచు నుండి
రిద్దఱును గొంత సేపు పెన్నుద్దులగుచుఁ
జిగురువిలుకానిబిరుదుమాష్టి లనంగ.

వ. ఇట్లు పెనంగుచు ననంగసంగరారంభంబున
కిద్దఱుం జొరక యగరుధూషధూమంబుల
గుబులుకొను కమ్మకస్తూరితావులం బానుగు
వడి కొంతవడి చిత్రరూపంబులకైవడిఁ గదల
కుండి రంత, నగ్గోషికాకాంతునిం గవయు తమ
కంబున నక్కంబుకంఠి యిట్టట్టఁ గొట్టుకాఁ
డుచు నతఁడు గదిసినఁ గదియనీయక, య
వాంతరలజ్జాభరంబున దాపురంబులు వెట్టు
చు నట్టిట్టు గుట్టునం జిట్టాడి పట్టినా దట్టివెచి
యొయ్యనోయ్యనం బయ్యెదకొంగుఁ దిగిచి
యిబిసినచనుమిట్టల శేట కేలకుఁ గెలుసాచినఁ

బట్టక చిట్టాడుచు, బట్టవిడుపుల చిట్టకం
 బట్టను వేగిరింపక దోమఱించి లాలించి కొఱి
 లించినం గృష్ణుడు గదిమి యదుముచు,
 నునుటు సిబ్బెపు టుబ్బగబ్బిగుబ్బ లురమ్ము
 నం గ్రుమ్మి సొమ్మసిల, హా! యని కనుదమ్ము
 లం దేలవైచుచు, మోహంపువగలను మో
 ము మోమునం జొనువనచ్చినం దప్పించి యొ
 స్పక యవ్వల నివ్వలఁ ద్రిప్పి, యబ్బినయెడలం
 గొబ్బనం జుబ్బనఁ జూఱగా వాతెఱఁ గ్రోలిన
 నఱగన్ను వైచుచు, బెండువడి మునింగి విడు
 విడుమని విదలించిన బదులుతెమ్మని పెదవి
 మొదలానం బొదివి యాని నాలుకచే బైపై
 బునుకుచు, చూడకుమని డాకేలఁ గ్రేగన్ను
 లు మొగించి వలకేలఁ జనుముక్కులు పులిమి
 బలిమిం దక్కితి వని చురుక్కునం జుక్కలే
 ర్పడ నొక్కుచు, మక్కువను గోటి పోటులం
 బొక్కిలి నిమిరి, యవ్వలఁ దడవఁగడంగినఁ
 దడంబడుచు, మెడబలిమితనంబున మోహరం
 బుగ దేహంబు లాహిరింగొనుతెఱంగునకుం
 గలఁగి కన్నొగించి నగుచు, నఖంబులఁ జెక్కిలి
 మీటుచు, తెమ్ముతెమ్మని కమ్మవిల్తునికేళికిం

బయికిల్పిన మెలకువలం గవకివలు చెవులం
 దవులం జొనిపి తనివిదీఱక విడివడక “యొడ
 లెల్లం గలయం గరంగించితి, వేడనేర్చితి? పె
 వ్వతెఱుదం బరాకునం బడలితి? వలసితి;
 పిదిరా నుఖానందం; బిదిరా వింతచందం” బని
 పయ్యెదకొంగునఁ జెమట లేడనెడం దుడు
 చుచు, బామలు ముడుచుచు నన్నుం జూడకు
 మని చివుక్కునం బయికిని యంతకంతకు
 గంతుకం బాడుకైవడిం దూఁగాడుచు మఱి
 యునుం బాతరఁడురీతులం గుల్కుచు,
 నల్లినల్లిన లకుముకితెఱంగునం గెరలుచు,
 నప్పటప్పటి కాముద్దులద్దంపునీడలంజూచుచు,
 “నిట్లునేసెద విది యెట్లు మఱతురా” యని
 భావవిరహంబు దోడఁ గొంతవడి నిశ్చలం
 బుగ నుండి, తలయూచుచు, రాలుపువ్వులు,
 గ్రమ్ముచెమటయు, జాఱుక్రుమ్ముడియు నెఱుం
 గక యందందు వింతపిలుపులం బిలుచుచు,
 కంతు సాయుజ్యం బందుచందంబునఁ దనువు
 లేకీభావంబుగా నంటుకొన వ్రాలుచుఁ బ్రేమా
 తిశయంబునం జొక్కుచు, గరంగుచు నమ్మా
 ధవుండు రాధికాపుంభావసంభోగశృంగార

క్రీడానందసాగరంబున మునుంగుచుం దేలు
చూడె నంత.

చ. తెల తెలవాట వచ్చె నలు
దిక్కులు విచ్చె శుకీపికావళిల్
కలకలఁ గూయఁజొచ్చె మఱికంతుఁడు విల్
రతిచేలి కిచ్చెఁ దే
టుల రొద హెచ్చె జక్కవకు
టుంబము విచ్చె సమీరుఁ డంత శ్రాం
తులకు ముదంబుఁ దెచ్చె మదినొచ్చె
విటీవిటచోరకోటికిన్.

సీ. మినుకుఁజెక్కుల గోటి చెనకులేడవి కృష్ణ !
అదిగదా, నీవెఱుంగుదువు రాధ!
సొంపుకన్నుల నిద్రమంపు లేడవి కృష్ణ !
అదిగదా, నీవెఱుంగుదువు రాధ!
కెంపువాతెరఁ బచ్చికెంపు లేడవి కృష్ణ !
అదిగదా, నీవెఱుంగుదువు రాధ!
నునుమేనఁ జిలుగాజు నొక్కులేడవి కృష్ణ !
అదిగదా నీవెఱుంగుదువు రాధ !

నిన్న మొన్నఁటివాడవు నేడుచూడ
నేడనేర్చితి వీమాట లీవు కృష్ణ !
నాకు నాశ్చర్యమైనది నీకుఁ దెల్పఁ
గూడ దదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ !

క. అని యొండొరు లిటులాడుచు
దినదినముఁగలసి యొరులు దెలియకయుండె
కనుమాటి తిరుగుచుందురు
కనఁబడినె వారి బొంకు గావించురొగి.

సీ. తనమోవి పంటికొద్దని జుఱుక్కన నొక్కఁ
గినుకతో విదళించుకొని పెనంగు
పెనఁగినఁ బోనీక విగికొఁగిటఁ గదింప
విడు విడు మనుచు నల్లడలఁ జూచు
చూపు వెంబడి నొకించుక నీవిఁ జేనంట
దుడుకు మానవటంచు వెడలఁ బోవు
పోవుచో నొడిసి హూఁ, పోకు మంచు దమింప
నోడి పిమ్మట జంట నుండ వెఱుగు
వెఱచి వెఱవని తెగువచె వెడల మఱచు
మఱచి మఱవని తెల్లివిచే మగుడఁ దలఁచు

ప్రథమాశ్వాసము

దలఁచితలఁపని తలఁపునఁ దగులుపడుచు
బడుచుఁదనమునఁ దిరుగుఁ బైఁబడుచు రాధ.

ఉ. కూరిమిఁ గొన్నినాల్గి టులు
గోపసుతుండు చెలంగుచుండి యా
మేర తలంపులోఁ గదుర
మెల్ల నె రాధను నిద్రపుచ్చి వా
ర్వారల కెల్ల నుం దెలిపి
రాతిరి వేకువజామువేళ న
క్రూరునివెంబడిక మధుర
కుం జని వేడుక నుండె నయ్యెడక.

వ. అనిన నవ్వలివృత్తాంతంబుఁ జెప్ప మనుటయు:

శా. వీటామాత్ర ఫలప్రద ప్రళయకా
వేరీమహాపట్టణా
ధ్యతా, శంకరపద్మనాభ రఘునా
థా మాత్యగోపాలకా
దిక్షేమంకర సోదరాగ్రజప దా
త్మీయాధ్య, వాఙ్మంజరీ
సాక్షాన్నందకుమారపాదయుగ పూ
జాలబ్ధభాగ్యోదయా!

క. గంధేభగామినీకుచ

గంధాకితవక్ష భాగ్యకలిత కటాక్షా,
బంధురహయసింధురజయ
బంధురనయకీర్తి, మంశపావనమూర్తి.

తరల. మధురభాషణ, మంజుభాషణ,

మాన్యసజ్జనపోషణ,
కథితవర్తన, కీర్తనర్తన,
కాంక్షితాచ్యుతకీర్తనా,
ప్రథితలక్షణ, బంధురక్షణ,
భాగ్యదాయకవీక్షణ,
మణితఘోర విషక్షసార వి
మానితస్థిరభాస్కరా!

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ

శృంగారకవిత్వవైభవ వెలిదిండ్ల తిరువేంగ

ళార్యతనూభవ విద్యజ్ఞనవిధేయ,

వేంకటాతినామధేయ ప్రణీతంబైన

రాధామాధవసంవాదం బను

మహాప్రబంధంబునందుఁ .

బ్రథమశ్వాసము.

శ్రీ:

శృంగార

రాధామాధవ సంవాదము

— ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ —

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమత్సమస్త సద్గణ
ధామా, రామాభిరామ, తాండవకృష్ణ
స్వామిపదాంబుజదాసా,
శ్రీమగదలరామదాస, చిత్రవిలాసా!

గీ. అవధరింపుము జనకధరాధిపతికి
మదిని సంతోష మొదవ సన్మానితిలకుఁ
డైన శుకయోగి రోమాంచితాంగుఁ డగుచు
నవలికథయెల్ల నిట్లని యానతిచ్చె.

చ. అమరంగఁ గార్యఖండముల
యందుఁ బరాకయి రాధికామనో

రమణుడు కొన్ని నాల్గు మధు
 రాపురిలో విహరించి యంత భ
 ద్రముగ సముద్రమధ్యమున
 ద్వారకయక పురముక ఘటించి రా
 జ్యమునకు నాధుడై సకల
 సంపద లందుచు నొప్పె నప్పరిన్.

క. కులమెల్లను రక్షించెను
 దళిదండ్రుల చెటలువాపి తాఁబోషించెక
 భళి! యిక్కడ దగదె 'సుపుత్రః
 కులదీపక' యనెడుమాట గోవిందునకున్!

ఉ. ఏవగవారు చేరిన న
 హించి తనంతటివారిజేయుచుక
 వైవము దాత తల్లియును
 దండ్రీయుఁ దానయి ప్రావణగా జగ
 త్పావనమూర్తియకా తనకుఁ
 బాపనమా తనుగన్నదేవకీ
 దేవిని దన్నుగన్న వసు
 దేవని నాపదఁబాపి ప్రోచుటల్.

మ. పదిరెండెడ్లగు ప్రాయమందు నిటు గొ
 పాలుండు భూపాలురక్
 మెదలక్ మీఱుగనీక లోఁగొనుచు రు
 క్కిణ్యాదులౌ కన్యలక్
 పదియాత్వేల వివాహమై సగుణరూ
 పబ్రహ్మమై కన్నవి
 న్నదిగా దీమహిమం బటంచు ఘను లె
 న్నంగాఁ జెలంగె న్మహిన్.

క. ఈవగ సమస్తభాగ్యము
 కైవసమై నిండియుండఁగా సైఃపక యా
 గోవిందుండు రాధపయిక్
 భావం బిడి కందుఁ గుందుఁ బరవశమొందున్.

క. డాయఁడు పనితలచెంతకు
 మూయండొకగడియమాత్రమునుగనుతెప్పల్
 చేయఁడు చక్కఁగ భోజన
 మీయఁడు తనమనసు మర్మ మెవ్వారలకున్.

సీ. పెనఁగుచో రుక్మిణి నునువలె నీదుమే
 న త్త లేదనిపల్క నలసి నవ్వు

శ్రీంగాం రాధామాధవ సంవాదము

కథ చెల్పుమన సత్య గాథ రాదనిపల్క-
 నదిగాక విననని యసురుసురను
 రతివేళఁ గాళింది నుతియించుచును నాథ
 రాయనఁ బైవ్రాలు హోయటంచు
 మరుమాట చెల్పు జాంబవతినా నీవల్ల
 వింట లేదన నీరు కంట నించు
 బలిమిఁ బడఁతులు పైఁబ్రక్కఁ బడెడువేళ
 నొడువుమాటల వ్యంగ్యముల్ దడఁబడుటలు
 చదురులును సంధిసేర్పులు వెదకిచూడ
 రాధ తలఁపైన మదిఁ గుందు మాధవుండు.

చ. పయికొని పుష్పఁబొండ్లు బహు
 భంగులఁ బ్రార్థన చేసి వేడినం
 గయికొనఁడాయె శౌరి తనుఁ
 గానక రాధిక యెంతయుబ్బసం
 బయి పొరలాడునో యనుచు
 నాత్మను జింతిలు నెట్టివారికిఁ
 దయ యొకఁచోట నుండిన వి
 తావిత యెంత వివేకముండినన్.

చ. ఒకరికిఁ దెల్పురాదనుచు

నూరక చింతిలుఁ గొంతనేపు దా

నొకరికిఁ దెల్పు మంచదని

యుద్ధవుతోఁ దెలుపంగ బోవు నే

నొకరికిఁ దెల్పు రాధ యిటు

లొక్కరి కేటికిఁ దెల్పు నంచుఁ దాఁ

దకపికలాడునంచు మదిఁ

దాలిమి వీడును నేఁడు దైవమున్.

ప. ఇవ్విధంబున బహుభంగులంబొగులుచు నెందు
ను బ్రాద్దువోక యద్దేవకీనందనుండు తనప్రాణ
సఖుండగు నుద్ధవుని కైదండఁగొని మందమంద
చరన్మలయపవమాన కంపితాభంగభంగనట
త్కలక్వణితరణితకలహంసకారండవ ప్రముఖ
పత్రికుల పత్రిపాతోద్ధూతాంబుజాత జాత
పరాగరాగకషాయితకషాయకాసార రంగ
త్తరంగకణోద్ధూత జలకణ పరంపరాపరితో
షిత మందార మాకంద చందన పిచు
మంద కుంద సిందువార తాల హింతాల
తమాల మాలతీ తక్కిల సాల రసాల జంబూ

జంబీర ఖడ్గూర కరవీర సహకార పున్నాగ
 నాగవల్లీమల్లికా పుంజరంజిత నికంజపుంజ
 మంజుళ వివిధ కుసుమ భాసుర వాసనాభి
 రామంబగు నొక్క కేళికారామంబుఁ జేరి
 యందు నింద్రనీల సాంద్ర కుట్టిమప్రాంత
 ప్రవాళ స్తంభ సంభూత కాంతి విభ్రజిత
 జాతరూపమయ కుడ్య నిబద్ధ పద్మరాగ చ్చవి
 చ్చన్న మరకతకలాపయుక్త ముక్తావితాన
 విలాసవాస చతుష్కి కాంగణ కాంత శశికాం
 త శిలామయవేదికాతలంబునఁ గూర్చుండి
 కొండొకవడియూరకుండి పలుదిక్కులుం గనుం
 గొని యుద్ధపుం డాయ రమ్మని యీమర్మం
 బెన్నఁడేనియు నీవు వినియుందువే యని గోవిం
 దుండు మందహాస భాసురముఖారవిదుం డై
 యిట్లనియె :

ఉ. ఇద్ధరక్కె రాజనయి

యొక్కడలేని ప్రసిద్ధిఁగాంచి నా

బుద్ధికి నీడు లేదనఁగఁ

బొల్పు వహించి తలంప నేమిట

ద్వితీయాశ్వాసము

బహుడంగాక యుటిగద
 ప్రౌఢతకెల్లను వెల్లిగాంగ నో
 యుద్ధవ, చిన్ననాటితగు
 లొక్కటిగల్గె జగద్విరుద్ధమై.

క. పడుచుదనంబున గొల్లల
 పడుచుబత్తో నాడు నాడు పైనిక బ్రక్క
 బడుచుక నందుని చెల్లెలి
 బడుచుక గైకొంటి మోహపడుచుక వేడ్క.

గీ. పిన్ననాటనుండి ప్రేమ నెందఱతోడఁ
 గూడలేదు; కూడి వీడలేదు?
 దానిమఱతు ననిన ధైర్యంబురా; దది
 రాధ గాదు ధృతివిరోధగాని.

ఉ. తల్లికి దండ్రీ కన్నలకుఁ
 దమ్ములకుక దెలుపంగరాని నా
 యల్లముగుట్టు గోప్య మిపు
 డుద్ధవ! నీకు వచింతు రాధ కే
 నల్లుడనంచు రాధ మఱి
 యత్త యటంచు బ్రసిద్ధి యుండఁగాఁ

జెల్లుగ మాకు నిద్దటికిఁ

జేరిక యేగతిఁ గల్గుఁ జెప్పమా!

చ. గమకముతోడ నొక్కపని

గ్రక్కునఁ జేసినచో రహస్యమై

యమరదు మున్నె కొంతగొఱ

యైనది శౌరి స్వతంత్రవాది; వే

దమును మతంబు శాస్త్రమును

దైవము లేదని లోక మెంచు; లో

కమున వివేకి లేఁ డొకఁడు

కాముకధర్మము లూహనేయఁగన్.

ఉ. ఆరును దూఱునుం బడియు

నాచెలి యేమిటి కంటివేని నే

వీరును వారునుంబలెను

వెట్టిదయన్ వలపించలేదు శృం

గారరసప్రభావములు

కన్నియ నా కుపదేశ మియఁగా

నేరిచినాడ దాని విడ

నేర్తునె? నేర్చివ, దైవ మొర్పునే?

గీ. చక్కదనమెల్ల రాసిగాఁ జక్కఁద్రోసి
కమ్మకస్తూరి మేదిచే కరఁగఁబోసి
చేసినాఁడేమొ సరమేష్టిచేతివాసి
డాసి మెచ్చఁడఁ చెలిని సన్నాసియైన.

గీ. భూమి రామలమోములు పోల్కియనుచుఁ
దామరల నెంతయు లే నట్టితామరలనె
చెలియపాదంబులకు సాటి సేయఁగూడ
నందు రాజకరస్పర్శ మందలేమి.

గీ. కలమగర్భంబులఁ దృణంబుగాఁగఁ జూచి
పాలుచుకాహళ లూచుకపోవు ననినఁ
బూలుతిజుండులతో సాటి పోల్పు నగునె
జనులమఱుఁగున దాఁగెడి దొనలనెందు?

గీ. ఆకృతికి రంభయని కదా లోకరూఢి
యెట్టిరంభలునైన నయ్యిందువదన
తోడల సరిపోలనన్నచోఁ గడమకేమి
యతివ నెంచంగఁ దరమె బ్రహ్మాదులకును?

క. ఉన్నవె సాటువ లెన్నఁగఁ
గన్నియపిఱుఁదంద మింకఁ గౌనందంబు

మన్నును మిన్నును గలిగిన
యన్నాళ్లకు మఱవవచ్చునా చెలికాండ!

క. ధరఁ గవులు పడుపాతము
గ రచింతు రదేమొకాని గతులకు సరులా
కరులును, గిరులును సరులా
గురుకుచముల? కెఱుంగలేరు గుణసామ్యంబుల్.

క. వచియించను రచియించను
బచరించ గణించఁ బంచబాణునితరమా
కచమేచకచకచకరుచి
కుచలికుచమరీచి లికుచకుచకే తగుటన్.

గీ. క్రోల బుద్ధిగొల్పు కొమ్మవాపైరతోడ
పండియున్నదొండపండు సరియె;
చేరెడేసికన్ను లారసి యిసుమంత
తమ్మిరేకు లనఁగ ధర్మమగునె?

క. కోమలిమోమున కాహిమ
ధాముఁడు సరిగొండటన్నఁ దామరసమమా
తామర సమమా నప్పడు
తామరసముగాక తన యథాస్థితి నున్నన్.

గ. ఏయెడ నఖిఖివర్ణన
 నేయంగా నొకరివశమె శేషుడు రాధకా
 పాయక వేణి నెప్పబై
 వేయేటికిఁ దెలియలేక ప్రేలుచునుండుకా.

క. ఆనగుమో మాకనుగవ
 యానడు మామోవితీరు నాచనుగవని
 క్కానడక క్కాతోడ త
 క్కానీటును మఱవవచ్చునా చెలికాఁడా!

నీ. అల్లుఁడా! రమ్మని యలరించు నొకవేళ
 హూయలుగాఁ గై నేయు నొక్కవేళ
 దుడుకుచేసినను బుద్ధులు చెల్పు నొకవేళ
 మర్కువ ముద్దిచ్చు నొక్కవేళ
 కన్నెలతో నాడ గద్దించు నొకవేళ
 నొంటిగాఁ జదివించు నొక్కవేళ
 తచ్చనమాటలఁ దర్కించు నొకవేళ
 యూరక నవ్వించు నొక్కవేళ
 నొక్కవేళను సైగగామ్రొక్కివేఁడుఁ
 నక్కితినటంచుఁ బ్రేబడు నొక్కవేళఁ

బెనఁగు నొకవేళ నొకవేళఁ జ్రేమఁ గలియు
నలుగు నొకవేళ నొకవేళ నాదరించు.

క. ఆనాతి మనసు మర్మము
లేనెఱుఁగుదు నాదుమర్మ మెఱుఁగును రాధా
మానవతి లోకులెవ్వరుఁ
గానరు మామనసుమర్మకర్మము లరయన్

చ. తన నునుగోటితాఁకులకుఁ
దాళిన నెవ్వలెవ్వఁ బరాకు నీ
కని యొక కిన్క దెచ్చుకొని
యవ్వలి మోమయి మోడిసేయుఁ గా
దని విదళించినన్ సయిచ
దాయెనె నేడని చిన్నవోవు నెం
తని వచియింతుఁ గంచుషద
నాచెలి నెమ్మన మొచ నుద్ధవా!

చ. సిగ నునుగోళ్ల దువ్వుచును
జెక్కిలి నొక్కుచు నేమియే నొకా
నొకకథ చాతురిం దెలుప
నూఁకొన కేను బరొకుగాఁ బకా

పక నగి యేలరా వినవు

‘పాపం! యింతలొ యింతమింత నే

రకమను ముచ్చటల్ మఱపు

రా విక రాధిక నెట్లు వాయుదుక?

శా. రారా కృష్ణుడ, రాగదోయి వరదా,

రావయ్య గోపాలకా,

యేరా చుంబన మీగదోయి, యధరం

బీవయ్య, నీయాగడం

బేరా, కోప మడేలనోయి, యలిగే

జేమయ్య, మాటాడరా,

‘రారా ర’, మృని పిల్చు; నెట్లు మఱతుక

రాధావధూటీమణిక?

ఉ. చక్కనిరూపుతోఁ గలికి

జగ్గున నిల్చినయట్ల నిల్చి తా

నిక్కముగాఁగ నన్నుఁ గరు

ణించుచుఁ జూచినయట్ల చూచి తాఁ

బక్కున నవ్వినట్ల నగి

పైకొనఁగా గఘ్రికించినట్ల నల్

దిక్కులఁ గాననయ్యెడి మ
ది దిగులయ్యెడిఁ దెల్పబోయినకే.

క. ఆకామినియటు నేనిటు
'కాకఃకాకః పికఃపిక' యటన్నవిధం
బై కవఁబాయఁగవలసెఁ బ
రాకా, నావంకఁజూడరా, చెలికాఁడా!

గీ. ఇక నశక్తునీరితిని నేదపింప
నొకఁడు కరుణింప నున్నాఁడె యుర్విలోన?
మనము వేకువ ప్రేపల్లెదనుకఁబోవ
వలయు నీవును బైనమై నిలుపుమనిన.

క. ఇది మంచిదనుచు నుద్ధవుఁ
డెదఁ బొదలుచు హాట నుబ్బనియ్యక యంతక
బొదలె, నట రుక్మిణీమణి
యుదుటంబడుచులయెలుంగులొగివినఁబడఁగన్

క. మనమాటలు వినరుగదా
యని కొంకుచుఁ గృష్ణుఁ డుద్ధవా, చూచితివే
యినుఁ డస్తమించువైఖరి
మనలంగని డాగఁబోవు మహిమ చెలంగక.

ద్వితీయాశ్వాసము

క. దిగవిడిచి లోకబాంధవ,
తగవే నీవేగ మనకుఁ దా నిదిమేలూ
పగలాయె ననుచుఁ బద్మిని
మొగించిన కేలనఁగఁ బద్మములు ముకుళించెన్.

చ. పొడుచుట యాదిగా దనుజ
పుంజములం దెగలార్చి యార్చితా
వడిఁ జరమాగదానవుని
పైబడి నాతపనుండు గ్రుంక వెం
బడిజగమెల్లను బాదువఁ
బైకొనుచీకటిసోకుమూఁకచే
నడరుతుపాకితాటికొడి
యగ్గియనన్ బాడసూపె దారకల్.

క. ముడిగొన్న కటికిచీకటి
కెడచూపక దీపకళిక లిండ్లఁజేలంగెన్
వడిఁ దేంట్ల నంటనీయక
పొడసూపినఁ గనకముకుళములవగ మిగులన్

చ. అని యివ్విధంబున నవ్వనజనాభుండు గొన్ని
ప్రద్దుపోకమాట లాడుచుఁ బెండిచవికలోనికిఁ

జని యుద్ధపుని బనిచి రుక్మిణీకేళికాగృహంబున
కుంభోయి తదనుగుణప్రియభాషణంబుల సం
తోషంబు నేయుచుఁ దనపయనంబునకుఁ దగు
నెఱంబు వెదకుచు మనంబున ఘనంబగు పరి
తాపంబునఁ బొరలుచుండె నంత నక్కడ :

క. తను నిదురఁబుచ్చి వేకువ
వనరుహనాభుండు చనిన వార్త చిలుకచే
వెనుకక విని యారాధిక
ఘనతరశోకాబ్ధి మునిగి కళవళపడుచుక.

సీ. ఒకరిఁ బిల్వగఁబోయి యొకరిపేరునఁ బిల్పు
నమ్మచెల్ల! యటంచు హరిఁదలంచు
నొకటిపల్కఁగఁబోయి యొకటి యేమోపల్కు
మోసమాయెనటంచు మోము వంచు
నొకటిఁ జూడఁగఁబోయి యొకటిఁ దప్పకచూచు
తప్పగా యిదియంచుఁ దనుగణించు
నొకటిసేయఁగఁబోయియొకప్రయత్నము నేయు
మంచిదాన నటంచు మదిఁదలంచు
మారు నిందించు నదె తోచె శౌరియంచు
బయలు గబళించు బలవించు బల్కరించు

నిజము గాదంచుఁ గన్నుల సీరునించుఁ
గలకలను ముంచుఁ గలయించుఁ గలవరించు.

శీ. బయలుపటపంగజాలదు భయముచేత
నిముడుకొని యుండఁజాలదు భ్రమముచేతఁ
గలికి యపు డోదమునఁబడ్డ కరిణికరణిఁ
దొట్టుపడి కొట్టుకాడును ద్రొక్కులాడు.

నీ. మధుకైటభారాతి మధురవాచారీతి
నుండుండి చింతించు నొక్కవేళ
గోపాలకస్వామి రూపుఁ జూడఁగలేమి
నున్నట్లవెదకుఁ దా నొక్కవేళ
హాటకాంబరధారి యదె డాసెనని చేరి
యూరకె బయలాను నొక్కవేళ
పాథోధిశాయిపైఁ బదము పాడఁగఁబోయి
యొంటిగాఁ దలపోయు నొక్కవేళ
దిక్కులేదని విధి దూఱు నొక్కవేళ
మ్రొక్కి దయఁజూడుమని వేడు నొక్కవేళ
నోయదూద్యహ ! యని చీరు నొక్కవేళఁ
దా మది గలంగి రాధితాకోమలాంగి.

గీ. మరియు నొకయింత శయ్యపై మఱువులేక
బాధపడి రాధ తడఁబడి బడలి నిల్చి
పిల్చి హాసని తాఁ బ్రలాపించఁదొడఁగె
కృష్ణు నటుగూర్చి చెక్కునఁ గేలుచేర్చి.

క. హాకృష్ణ, హాసదూర్వహ,
హాకేశవ, హాముకుంద, హాగోవిందా,
హాకమలనయన, హాహరి
హాకమలాహృదయలోల, హాగోపాలా!

మ. నిను నాదైవముగా మదిం దలఁతు నీ
నిద్దంపునెమ్మేను నీ
గొనఁబుంజెక్కులు నీసుధాధరము నీ
గోమైననెమ్మొమునుం
గని యుప్పొంగుచు నాతఃకథలముగాఁ
గైకొందు నేఁ డయ్యయో!
నను నేలా గెడఁబాయఁజాలితివి కృ
ష్ణా, యెంతనిర్మోహివా!

మ. ఒకనాఁ డించుక చూడకున్న నిను నాఁ
డూరెల్ల నేమేమొ కం

ద్వితీయాశ్వాసము

టికి నిస్సారముగాఁగఁ గానఁబడు నా
 డెండంబు నిక జూచినం
 దుకె ముల్లోకముఁ దానె యేలుగతిఁ
 తో సంతసంబందు నేఁ
 డకటా, యేమియులేక నీవు ననుఁ గృ
 ప్తా, యింతగాఁ జేయుదే!

ఉ. అక్కట, యెన్నిముచ్చటల
 కానఁపడుంటి మనంబులోనఁ దా
 నొక్కటియెంచ దైవ మది
 యొక్కటి యెంచుట సత్యమాయె; నీ
 యక్కునఁ జెక్కుఁ జేర్చుకొన
 నైతిని నా కిది మోసమాయె న
 న్నిక్కము పాయకుందువని
 ని న్నెద నమ్మితిరా మనోహరా!

చ. కదియక నీమవారివలె
 గన్నులఁజూచినవేళఁ గొంతసే
 పదియిది ప్రొద్దుపోకల వి
 హారము సల్పిన నింతరాదుగా

మొదలనె దూరమొచవలె
మోసమువచ్చె నికేమిసేతు నే
మదిమదినుండి యేల నిను
మాలిమిచేసితి జీవితేశ్వరా!

క. ఆసించి నీవుచేసిన
బాసలకే నమ్మియున్న పసిగోల నయో!
దోసమన కింతలో మది
రోసితి వింతటిదయాపరుడవె కృష్ణా!

చ. అని విలపించి నీవు విడ
నాడిన నెవ్వరిగాననంచు గా
మిని మొగమందుఁ జేలయిడి
మెల్లనె యేడ్చెను నెక్కివెక్కివా
ల్లనుగవ వెచ్చనీరు చిఱు
కాలువలై అయికంటి నిక్కుఁ జ
న్దోనలను జూఱుగా మెయి గ
గుర్పొడువక మది తాల్మి వీడఁగక.

గీ. అంతఁ బెంపుడుచిల్క యయ్యతివఁ జేరి
యక్క! యిది యేమిచేసెద వళుకుదీరి

చెలులు వినియెద రెందుకే చింత గుండ
వలదూ కృష్ణునిపదమాన నిలుపు మనిన.

క. కనువిచ్చి చూచి రాధిక
తనువేడెడు చిలుకతోడఁ దానిట్లనియెన్
వినవే చిలుకా! కృష్ణుడు
తనునొల్లనివెనుక నాదు తను వేమిటికే?

క. ఇల్లేటికి మగఁడేటికి
దల్లేటికి దండ్రయేల ధనమేటికి నా
యల్లుని రూపముఁ గన్నులు
చల్లనగాఁ జూడఁ గనినఁ జాలదె చిలుకా!

చ. కల్లరిగాఁడు లోనెనరు
గల్గినవాఁ డదిగాక వావి మే
నల్లుడు రూపవంతుఁడు మ
హాగుణశాలి యటంచు నమ్మి నా
తల్లిని దండ్రనిన్ మగనిఁ
దమ్ములి నన్నల రోసి తన్ను నే
నుల్లములోన దేవుడని
మున్నది కీరమ! ఫీ వెఱుంగవే?

ఉ. వీధులలోన లేనగవు

వెన్నెల చల్లఁగఁగాయఁ బూర్ణచం

ద్రోదయమైనరీతిఁ గళ

లూనినవాని మొగం బెగాదిగ

న్నా దిగులెల్ల దీఱఁ గని

నాదిగదా ఘనభాగ్య మౌర నా

మీఁదను దేవుఁ డెంత దయ;

మేలు, భళా! యనుకొందుఁ గిరమా!

గీ. చందురునిజూచి సంతోషమందు లీలఁ

జూచి పొంగుదు హరి నదిమాడలేక

యమ్మలక్కలు మిన్నక యాడుకొందు

లేల కొఱమైతి, నిందుల నేమిగంటి?

చ. చలమున మచ్చునల్లిన ని

జాలకునుకా దయవాఁ డటంచు నే

వలచితిఁ గేతకీ కుసుమ

వాసనలకా భ్రమఁ జెంది శ్రేణె లో

వలఁ గలదంచు నానగొని

పైఁబడఁ బుప్పొడి రెండు కన్నులం

దొలికిన లేవలేక పడు

తుమ్మెదతో నరిమైతిఁ గీరమా!

స. మదిమది నుడలేక బతి

మాలిన నామది నందునో; యదే

కొడవలుగాఁగ నాడుకొను

గుంపులందునో; యిత కోర్పు నా

బ్రదుకునె యందునో; వెతులఁ

బాబ్బడఁజేసిన బ్రహ్మ నందునో;

యదియిదియేల నా వలపు

లాటఁజి బెట్టిన శౌచినందునో?

ఉ. ఎన్నిటికంచు నే వగతు?

నిష్పడు నా తలవ్రాత యేమి గా

నున్నదో? యిత ఊతుపడ

నోర్చినదానికి నెంత చెందఁగా

నున్నదో? కాని పోని తగు

లూనన నామది కేమి నేతుఁ? గా

నున్నది కాకపోవదని

యుందునె? యుండదు నెమ్మనం బింకె.

మ. అనుకోరాదనికాక యోచిలుక! నా

కాశౌరి యూరెల్ల హో

యనుకాలంబుననే శలం బొనఁగి య

న్యాధీనతం జెంది నేఁ

దనుఁ బ్రార్థించినకొద్దొ దా బిగియ వం

తం జింత నంతంత యిం

తనఁగారాని విరాళిపాలుపడి లో

నైయుంటి నన్నింటికిఁ.

క. నేఁడైన వానియాసల

పోడిమి విడనాడి నేనుపొలిసెద నన్నఁ

వాడి చెడినాఁడు మారుం

డాడ నితనికేల పువ్వుటమ్ములు విండ్లుఁ.

చ. అనుచు ననంగుని గుఱిచి

యంగనలఁ మము నొంపఁగాని పెం

పను గొఱగావు నీయొడలు

భస్మముగా మగవారిఁ జేరనుం

జైన కఁగలావె లావుగల

చిల్కిగుఱాని బిఱ్ఱానఁజేరి

ద్వి తీ గూ థ్యా స మ

గ్గన బ్రతుకు నలపు; మిది
గో యిక నెన్నకు బాహుళ్యముల్.

క. దమయంతి రామునితిని
బ్రమయించినరీతి వట్టిభారతిని నన్ను
దమి ముంచకు మరులెంచకు
కుమిలించకు పువ్వుటమ్ము గుదియించ కెడక

గీ. అని యనంగుడ వీవు విన్ననంగనేమి
నేమిరీతిని నెల దోచె నిగి నిండు
నిడుం బగ సూచుమనిమ్ల తీవుగాక
కాక నను ముంచలేనని కలికి యనియె.

సీ. పశ్చిమాచలము పైబడి మట్టి బ్రతుకుదే
లలిఁ జూపు నిద్రజూలబుగాక
యిలఁ జకోరములు వెన్నెలగ్రోల నెగడుదే
వగచూపు కరలాఘవంబుగాక
దిసదిన మొకవింశ తీరుగాఁ దోతునే
వెడచూపు బహురూపు విధముగాక
రాహువు మ్రొంగఁ గోటలుసోకి వెడలుదే
వెడవెడఁజూపు గాఢడముగాక

నల్ల వైయున్న జగమ్లెం చెల్లెజేసి
భ్రమలముంతువె కనుకట్టుబలిమిగాక
కాకయేపాటి నిజనీతి ఘనుడవైతి
నేడుగాదోరి, నీదారి నీరజారి !

ఉ. ఆననవింటివాని మది

నల్లుడుగా నెఱునమ్మినావు; లో
కానఁ గుమారుడున్ జనకు
కైవడి నొంగద; మేనమామ గఁ
డాన జనించినాడన వి.
నంబడె ధృడ్ని మించినాడు ద్రో
హానకు నింకనైనను మృ
గాంక, మృగాంకుని జేరు మూరకన్.

క. కాదేని నీదువెన్నెల

వేదన నామోదఁజూపి విను ప్రాణములన్
లేదనిపించుము సంతము;
లేదా, యల్లునికి దోడు లేతమ్ము వడిన్.

న. అని యా రాధావధూతిలకంబు చిలుకం
జేర్కొని:

చ. ననవిలుకాఁడు బోయ, నెల

నా కలదాయ, యిదేల వీరి బా

ధను బడఁజాల; జాణవుగ

దా చిలుకా, యొకగాథ లేదుగా

యన “విను సన్నుతాంగి, తెలి

యంగ ననంగ ననంగ నొక్క రా”

జన విని యంతఁ గేలఁ జెవు

ల్లనమూయును; నీశ్వరా, యనుక.

క. ఇవ్వగల రాధికామణి

నెవ్వగలం బాగులఁ జిలుక నేర్పునఁ బలికె

జవ్వని, మీగోపాలుని

నవ్వుచు నేఁ దోడితెత్తు నన్నంపవుగా!

గీ. ఆఱునెలలాయె గృష్ణుఁ డం దరిగి యిపుడు

సకియ రాకున్నె పిలిచినఁ జాలుఁగాని

భ్రమసెఁ గావునఁ గాక నీపతి మనంబు

కదలకుండునె నీచెంతఁ గంటి నేను.

చ. అనిన విని నవ్వి యవ్విలాసినీతిలకం బిట్లనియె:

చ. వలచినవాడు లేరొ; సరి

వారలలో నగుబాలుగాను నా

వలె జరియించిరే; యొకరి

పంతున కేటికి బోవ? ధాత నా

తలనిటు వ్రాయఁగావలెనె

వైవము దూఱఁగ నాయపకానె నే

దొలిమెయి నేమిసోము లెటు

నోచితి నో యిది గంటి నిమ్మొయి.

ఉ. కంటికి నిద్రరాదు; చిలు

కా, కలకాలము వేఁగఁజాల నీ

పంటియనుంగుఁ గల్గి తగ

వా మగవారల బాసియుంట; నే

నొంటిగ నుండి నిన్ననుప

నోప; నయో, యిటులేలజాగు? నీ

వెంటనె జంటచేసికొన

వే, పదవే వనమాలిపాలిక్కి

క. నీకుం గలిగినతెక్కలు

నా కమరకపోయెఁగాక నా కబ్బినచో

బైకెగసి యిందిరారమ

ణీకాంతునితోమ్ముమీఁద నిలువనె చిలుకా!

క. పొమ్మనవలె; నన్నీయెడఁ

బొమ్మనవలె; నీవు పోయి పురుషోత్తముతో

రమ్మనవలె, దేహము నీ

సొమ్మనవలె, విడువవలదును మృనవలయున్.

మ. తను భోగింతుఁ, దను స్వరింతు ననుచి

తం గాదుపో యింక నా

పని నాకేటికి; సిగ్గులేదె? తొలుతన్

బ్రాయిండి యిల్లాలిఁ గా

పునుగాఁజేసి తుదిన్ద్యజించి తిరిగే

పుణ్యాత్ములం జూచినం

తనె చాలున్ ఫల; మీశ్వరేచ్ఛ యెటులై

నంగొని యామీఁదటన్.

మ. తనపేరుం దనపల్కులుం దనవగల్

తా నాయెడంజేయుమ

న్ననయున్ నెమ్మది నాటియున్న దిఁక మా

నంజాలఁ జింతాభరం

బున డెందంబున కొక్కటకవిరసమున్
బుట్టించిపో గాని ర
మృనవే యెల్లని వానికేల యితర
వ్యాపారచాతుర్యముల్?

ఉ. ఇంగితమెల్లనుం దెలియ

నెంతయు జాణవు నీవు; నీవచ
స్సంగతి యేరికిం గలదె?
సన్నతిగా దిది శౌరి నేను ను
ప్సొంగుచుఁ గూడినప్పటికి
బొల్పుగఁ దోచును నిన్ను మెచ్చఁగా
బంగరుచిల్క, నిన్ని పుడు
పల్కఁగనేర్తునె బీదపల్కులన్.

గీ. అనుచుఁ దనచేతివ్రాలఁ బద్యములు రెండు
వడిగ లిఖించి తెక్కలనడుమ నిడుచుఁ
జిల్క! నేనేమి దెల్పు; నీచిత్త మింకను
దనదుభాగ్యము పోయిర మృనుఁచు బనుప.

క. గగనమున కెగసి మధురా

నగరముఁ గని యచటఁగమలనామఁడు లేమిన్

దగఁ చెలిసి ద్వారకాపురి
డిగి యచ్చటినగరు సొచ్చి డెందం బలరక్

క. తమకమున భోజకన్యయుఁ
గమలాక్షుఁడుఁబడుకయింటఁగవగొనియుండెన్
సమయము గాదని యచ్చట
నమరినచిలుకలనుగూడి యాడుచునుండెన్.

వ. అంత;

మ. తళుకుం గెంపులుఁ జెక్కడంపుఁబని ని
ద్దాజాళువాకీలుబా

మ్మలు నల్వంకల నూడిగంపువగగు
మ్మల్ గాఁ బనుల్ సేయఁగాఁ
గులుకుంబచ్చలకోళ్ల మంచముపయిన్
గోపాలుఁ డారుక్మిణీ
లలనారత్నముతోడఁ గూడి పొలయ
ల్కన్ మూర్మోగం బొనెడన్.

మ. చిలుకం జూచి బిరాన లేచి నగుచున్
జేసాఁచి రారమ్ముము

ద్దులగారాబుమిటారించిల్క యన నెం
 తో వేగఁ బాదాంబుజం
 బులపై వ్రాలఁగఁ గేలిపైఁ దిగిచి యిం
 పుల్ గుల్క ముద్దిచ్చి తె
 క్కలఁ జక్కంబడ దువ్వుచు న్నిజదృఢాం
 కంబందు లాలించుచున్.

క. నందయశోదలు పరమా
 నందంబున నున్నవారె? నన్ దలఁచెదరే
 యందలి మనవారందఱు?
 గొందఱుననుదూఱుకొంద్రొకోకినుకమెయిన్.

గీ. పిన్ననాటనుండి నిన్నుఁ బ్రాణంబుగాఁ
 బెంచుకొన్నరాధ యించుకంత
 తడవు వీడఁజాల దెడబాసివచ్చుటఁ
 జింతసేయు; నేమివితగలదు.

క. అని వనజాయతలోచనుఁ
 డనవిని యింతంతగాని యానందముతో
 నెన రింతలేక యుండినఁ
 జనవగునే యనుచు మదిని సంభ్రమమొప్పన్.

ఉ. ఓ సుగుణాభిరామ ! పురు
 షోత్తమ ! దేవరవా రపూర్వసి
 హాసనపట్టభద్రు
 దాంక మహాన్నతులై భవత్పద
 న్యాస లసత్కిరీట వసు
 ధాధిపకన్యక లూడిగంబు లా
 సాసలఁ జేయనుంట గని
 నంతకు వింత మజ్జేమికలెడిక.

ఉ. అన్నియు నుద్ధరించెద న
 టంచు నటించిన దానికేమి పో
 యె న్నెలకొక్కసారి మొగ
 మించుకచూపినఁ జాలు నేల యీ
 యెన్నికలంచుఁ గొందఱు ని
 జేచ్చల దూఱుట దక్క నెవ్వరు
 ని న్నొకపాటివాడని గ
 ణింతురె, ఓయదువంశభూషణా ?

వ. అని పలికిన;

క. ఇమ్మాటలు మఱిమఱివిన

ముమ్మరమై తనదుచెవికి ములుకులు గాఁగా

ముమ్మడి నలుమడి కోడము

నెమ్మదిలోఁ బాడమ దుక్కిణీమణి యంతన్.

ఉ. జాతినకొప్పతోఁ జెవికి

జాతినపాడటబాట్టుతో దిగఁ

జాతినపైఁటతో నొరగ

జాతిననీవియతో నొకింతగా

జాతినసొమ్ముతో చెమట

జాతినకస్తురిబాట్టుతో ముడిం

జాతినపూలతో నొడలు

జగ్గుమన న్వడిలేచి దిగ్గునన్.

గీ. లేచి తనయొద్దిబోంట్లపై లేనికోప

మొంచి గుప్పించి పిలిచి గద్దించుకొనుచు

పైగఁగా బోవఁ దన కది పైగ గాఁగ

శౌరి ముసిముసినగవుతో నూర్చకుండె.

గీ. చిలుకకడఁ జూచి నీకేల చిన్నవోవ?

నెంతలేదిది; నీకుఁ బ్రనేమి; యొకరి

ప్రకృతిఁ గాదని మాన్పంగ నొకరివశమె?
చెలియ యేమనె నవ్వలఁ దెలుపుమనిన.

చ. చెలియ కిఁకేమి యున్నవి వి
శేషము లయ్యెడ నెన్న మాటికిఁ?
దెలుపఁగవేనటయ్యెఁ జెలి
దీనతచూచినఁ గృష్ణ కృష్ణ; యా
పొలఁతుక యేమిభాగ్యములు
బొందెడినో తెలియంగరాదు; వే
డ్కలగనియైన నీదుసము
ఖింబునఁ దెప్పఁగరాదు తద్వ్యథల్.

మ. ఘనయోగీంద్రునిరీతి నేమి వినినన్,
కందోయిఁ దానేమి.గ
న్నను, నెమ్మేనున నేమి సోకినను గృ
ష్ణా, దేవకీనందనా,
యనిపల్కున్; జెల్లిపేమ నేమనఁగ నా
హః; మోహ మోహోహా, నె
మ్మన చూరార, వికారమందినదిరా
మందారపుష్పాకృతిన్.

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

క. ఆపడఁతిచేతఁ బెరింగిన

పాపంబున నాదుఁజల్కు ప్రత్యక్షముగౌ

నోప దయిన నీసేవలు

ప్రాపించుటఁ గొంతకొంత పాటింపఁదగున్.

చ. ఘనకుచపాళి బాళి నినుఁ

గస్తురిచేఁ గొనగోరవ్రాసి యి

య్యనువున నెన్నఁడుందు నక

టా, యనుచుక దలపోసి పోసి వె

చ్చనికనుసీరు పైపయిని

జాఱఁ గరంబుల నాని చేఁ జాఱు

క్కన విదళించి యెంత ఘన

మాయెను జీవమటంచుఁ జింతిలున్.

క. ఇక్కమ్మలోన నేమో

గ్రక్కునఁ ద్రావ్రాసియొసఁగెఁ గైకొనుఁడనుచుక

తెక్కల నిమిడిన పత్రిక

ముక్కున నెడలించి శౌరిముంగల నిడియెన్.

[* మక్కువ వెలయఁగ రాధిక

చక్కఁగఁ దనమేను దువ్వి సంభ్రమలీలకొ.-అని పా.]

ద్వితీయాశ్వాసము

క. పురుషోత్తముఁ డాపత్రిక

నిరుకేల గ్రహించి మొదల నియ్యవటంచున్
మురియుచు నక్కునఁ జేర్చుచుఁ
దఱచుగఁ దలయూచి చదివెఁ దా నిట్లనుచున్.

చ. సకలగుణాభిరాముడగు

శౌరికి రాధ నమస్కరించి మి
న్నక యొకవిన్నపంబు; నిను
నమ్మిన వన్నియునున్ ఫలించె; న
త్తకు మగఁ డల్లుడంచును వి
తావిత తేరకుఁ దేర వట్టియా
డిక లివి యేల నాకు నెగ
డెన్ సడి మాన్పుము మేలు నీ కగున్.

వ. అని చదువుకొని తద్భావంబులు పలుదెఱుంగులం బరికించి వాత్సల్యంబును, ముగ్ధతయును, బ్రౌఢతయును వ్యంగ్యంబును దోష వింతయుఁ జింతయు దొంతరగా నంతరంగంబునం గదురఁగొంతవడి యూరకుండి యవ్వలం గనుంగొని యందు,

† “నిను మది మఱవను.....

నను నెనరుమఱచి కినియకునాపై.....

కనికర ముంచర.....

యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా.....”

† ఇది గుప్త చతుష్పద కందము.

అను వాక్యంబులు చదువుకొని యివి గణబద్ధం
బులయ్యును బద్ధంబు గానివిధం బేమియని
యాహించి యస్మన్నామంబు ముందు వెనుకల
రచియించి షరిత్యాగలోభంబున మన్నామం
బులు వ్రాయక మనంబునఁ జలంచుకొననుంచు
కొనియెనని తానె పొసఁగించి యవియె నాలు
గువిధంబుల నిట్లనుచుఁ జదివె.

క. కృష్ణా, నినుమది మఱవను

కృష్ణా, నను నెనరుమఱచి కినియకు నాపై

కృష్ణా, కనికరముంచర

కృష్ణా, యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా!

క. కృష్ణా, కనికరముంచర

కృష్ణా, యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా

కృష్ణా, నిను మదిమఱవను

కృష్ణా, నను నెనరు మఱచి కినియకు నాపై!

క. నిను మదిమఱవనుఁ గృష్ణా!

నను నెనరుమఱచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా!

కనికర ముంచర కృష్ణా

యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా, కృష్ణా!

క. కనికర ముంచర కృష్ణా,

యని తలఁచినపుడె యెనసెద ననరా కృష్ణా,

నిను మదిమఱవను కృష్ణా

నను నెనరు మఱచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా.

క. అని రచనఁబొగడి కృష్ణుఁడు

మనమున సంతోషమంది మక్కువఁ జిలుకన్

కనుఁగొని గ్రక్కునఁ జను మిఁక

ననువుగ నే తేవెవత్తు నని తెల్పవలెన్.

గీ. మొదలఁ బదివేలనేరముల్ మోచియున్న

నేను నేడింక నేమన్న నిక్కమగునె?

రాధితోఁ దెల్పు మొకమాట 'రమణి తేవె

నీదుపదమాన వచ్చెది, నిజ,' మటంచు.

క. అని మారుకమ్మ యొసంగిన
వినయంబునఁ గొని శుకంబు వినువీధి వడికొ
జనుదెంచెను వ్రేవల్లెకు
మునుపటి తనపక్షపాతమును గనుపింపక.

గీ. వచ్చుచిలుకఁ జూచి వనిత దిగ్గనలేచి
బార సాచి తిగిచి గారవించి
పోయినట్టిపనులు కాయొ పండ్లోయన్న
పండు పండు తేవు పండుగనిన.

క. ఇంత మొగ మంతచేసుక
యంతింతనరాని నిస్తులనందముల్తోఁ
గొంతవడి యూరకుండి త
నంతనె రాచిల్కఁజూచి యంగన పల్కెక.

ఉ. కంటివె కన్నులార నవ
కంతునిరూపము; వీనులారఁగా
వింటివె వానిమాట; లొక
వెంబడినైన ననుకదలంచెనే?
అంటివె కృష్ణకృష్ణ యని
హాశుకమా, పోడగంటి వీవు మా

వంటి యద్వైతహీనలకు

వాని గనుంగొనుభాగ్య మిట్లునే?

క. ఉన్నాడా గోపాలుడు?

విన్నాడా నీదుమాట? వేడుక వచ్చే

నన్నాడా నీతోడను?

మన్నాడా యేడనైన మక్కువతోడన్?

ఉ. ఏమనె, నేమిపల్కె, నిను

నేమనిపంపెను, నన్ను దూరెనో,

రామనెనో, పరాకిడెనో,

రాజులయేలిక కృష్ణమూర్తి నా

స్వామి ముకుందు డచ్యుతుడు

వారిజనాభుడు శేషశాయి న

న్నేమనె, నేమిచెప్పమనె,

నేమని పంపెను, నిన్ను నేమనెన్?

క. అదియుండె నేను బంపిన

పదపద్యము లెల్లఁ జదివి భావముగ నెనా

బదులేమి పంపె దెమ్మని [చుక.

పొదలుచు నాలేఖఁ గొనుచు బాలతంక నగు

క. ప్రితికల వ్రాయుజాణకుఁ
బ్రితికల వ్రాయుటేమి ప్రాణిమ యనుచున్
ప్రితిక జనుగవపై నిడి
ప్రతార్థము సొమ్ము దెమ్ము ప్రితిక యనుచున్.

గీ. చిలుకతోడఁగొంత నేపు మాటాడుచు
మొదలుకొనిన చోట మొదలుగాఁగ
నాల్గుచరణములును నాలుగు విధములై
తనరు పద్య మిట్లు లనుచుఁ జదివె.

క. తలఁచినఁ గలసెద రాధా!
తలపడు మరుశరములకును దలఁకకు రాధా!
నెల నికఁ దలఁపకు రాధా!
కలచిలుకల పలుకులకును గలఁగకు రాధా!

ప. అని యిట్లు చదువుకొని తచ్చాతుర్యంబునకు
మెచ్చుచు నీపాటికటాక్షంబు నాపై నున్నదే
యశోదాగర్భరత్నాకర రాకాసుధాకరునకని
తనపెంపుడుచిలుకను ప్రియంబుదోలుక దువ్వు
చు నీవల్ల నుల్లం బీపాటి చల్లదనంబునఁ నుల్ల
స్థితైశుకకులరత్నాకర రాకాసుధాకరాద్వార

కాపురం బేకరణినుండె; నందలి వింత లేచందం
బుననుండె; నందు గోవిందుం డేయందంబునఁ
గొలువైయుండె; నంతయుఁ దెలియఁబలుక
వలయు ననిన రాధికావధూతిలకంబునకు
ముద్దచిలుక యిట్లనియె:

సీ. అష్టదిక్పరి చుంబితా భ్రంకపవిచిత్ర
గోపురం బలద్వారకాపురంబు
మహిషదాంభోజాతమణిమయమహాసీయ
నూపురం బలద్వారకాపురంబు
సకలవైభవభోగ సరణిపరాజిత
గోపురం బలద్వారకాపురంబు
కమలాంబకునిఁ గన్నకమలాలయకు నుండఁ
గాపురం బలద్వారకాపురంబు
నీల పద్మ మహాపద్మ నిరుపమాన
విజయ కర శంఖ వరకుండ వినుత మకర
కచ్ఛపముకుండ శోభిత ఘనలసదల
కాపురంబగు నల ద్వారకాపురంబు.

చ. పురవరసౌధవాటములు

బోటులపాటలు జంద్రకాంతముల్
గరగి ప్రవాహముల్ దివి ము
ఖింబునరా వినువాక యగుచు ద
త్తరమున వేకువకు సురవి
తానము డాసి కడంగి క్రుంకువో
“హరిహో హరీ”యటంచు బరి
హాసము నేయుదు రవ్వలూసినుల్.

చ. అలరెడి వీటివజ్రమయ

హర్మ్యరుచుల్ దివి గప్ప బల్కుతో
య్యలి గనుగొంటినంచు నపు
డానరవాహన పుత్రవేశ్యకు
జెలగగ వేలుపుందపసి
చేయు నమస్కృతి మాటిమాటి; క
క్కలికియు నేను గా ననును,
గాంతుడు విన్నను నేగి పొమ్మను

చ. పుడమిజనంబు లీ యినుని

బూర్వగిరిం దగి పశ్చిమాద్రిపై

బడునని యాడుకొందు రది
 పట్టరు ద్వారకలోనివార లె
 క్కడిమతమంచు, దూరుపుట
 గడ్డను దోచుచు గోటయెక్కి యా
 పడుమటగడ్డ వ్రాలు నొక
 బాలునిగాఁ గనుగొందు రయ్యెడక.

గీ. మేటినాకం బెఱుంగును గోటపొడ వ
 గడ్డ గలలోతు నాగలోకం బెఱుంగు
 దీనిలో దారతమ్యంబు దెలియరాదు
 దానఁ బ్రథమతృతీయ భేదములు దక్క.

సీ. ఆచారవంతులౌ నచటివిప్రోత్తముల్
 వావిదప్పినబహ్మ వార్త నగుదు
 రపజయం బెఱుంగని యచటి రాచకొమ్మళ్లు
 రణమున పెనుకనూఱా రాము నగుదు
 రందఱి బోపించు నచటి కోమటు లాది
 భిక్షుక్కు రోయు కుబేరు నగుదు
 రధికధాన్య సమృద్ధి నచటి శూద్రులు తన
 హలము వ్యర్థమటంచు బలుని నగుదు

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

రచటి తేరులు మేరువునైన నవ్వు
నచటి గజములు శక్రుని గజము నవ్వు
నచటి హయములు పవమానునైన నవ్వు
నచటి భటకోటి నిష్పలనైన నవ్వు.

చ. ఘలుఘలు ఘల్లుఘల్లు ఘలు
ఘల్లునుగంటల చాలుకాలిపొక్
గొలుసుల మందపున్నడలు
కుల్కులహంకరణంబు లోరచూ
పులవిడఁబాటు లారజపుఁ
బూనిక లానికలుక్ మదోద్ధతుల్
దలఁపఁగ గంధసింధురము
లాయనఁ బొల్తురు వారకామినుల్.

క. వడి గలిగి మృదుపదంబుల
నడవడిచే మిగిలి యశాననక్ సాదుల కె
క్కుడు వగఁ జొప్పగుఁ దగునడ
గడునలవడఁ దురగవితతి గవిత[గరిత]లనంగఁ.

ఉ. అంగననీవు పువ్వులుఁగ
లాపెవె; యా, మగవారు లేరు; లే

కంగడిదేరినావె వళు

కా; వెలకుం గొనుమోవి తేనె బం
తిం గొనకుండ దాతు వది
తేరకుజూపుదురా విటుండ, కొ
న్నంగడి మారుబేరములె
యంచు వచింతురు పుష్పలావికల్.

గీ. అట్టిపట్టణమెల్ల నేకాధిపత్య
ముగ భరించుచున్నాడు నీమగడు నేడు
రేపె పట్టపుదేవి గానోపు దీవు
మమ్ము నేరీతి బ్రోతువో మఱపు లేక.

ఉ. నీడలఁబారుమేడల న

నేకము చూచితి నాడుమేడ లా
మేడలలోన నొక్కమగ
మేడ భవత్పతికొల్పుమేడ యా
మేడకు దూర్పునొక్క నొక
మేడ వెలంగంగ శౌరిజూచి యి
మ్మేడకు నెవ్వ రాధ్యులన
మీపువ్వుబోడనిపల్కె నవ్వచుకా.

గీ. మగువ మగరాలచవికె నీమగఁడు నేను
 నీప్రసంగములాడ నానీడపార
 నచట నొకచిల్క ననుఁ జూచి నట్టులుండ,
 నవల నెవరన, నెవరు లేదనియె శౌరి.

చ. ఇటు ననుఁ బంపినఁ మొదట
 నే నటువోయినత్రోవఁ దప్పి చీ
 కటి నడిమిదైటిండ్లఁబడి
 కాంతమణుల్ బయలంచు భ్రాంతిచే
 నట నెగఁబ్రాఁకి తాకి తడ
 వాడుచు గూడులవెంట దూరి యె
 ప్పటి హరిముంగలంబడి కృ
 పఁ గడపెల్లితిఁ ద్రోవ చూపఁగఁ.

మ. ఒకకీల్గోపురమందు వింత గనుగో
 నూపించి యూపైన నిం
 చుక కాల్మానిన గిట్టునం దిరుగ న
 చోచ్చి బోవరాదంచు బు
 ద్ధికిఁ దోఁచెన్ మరియొక్కవింత విను మా
 తీరంబునం దొక్కబొ

మృకరంబెత్త నిజాలకు బడతిగా
మల్లాడుచు న్నవ్వితి

ఉ. గోలతనంపుఁజిల్క-యని
కోమలి నవ్వకు నీవు ముందుగా
బేలపు గాకతప్ప దొక
పెద్దహజారముఁ గన్న వీడు గో
పాలుఁడు వీడు కృష్ణుడను
భ్రాంతిని జిత్తరుపొమ్మలెల్లనా
పోలిక నున్నఁ బైఁబడఁగఁ
భోవవె దాళుము రేపె చూచెదన్.

క. సైచుమనిషలుక రాధిక
యోచిలుకా యితయేల యుడికించెదనే
నీచిత్తము నాభాగ్యం
బాచతురుం డెపుడువచ్చు నని పలుకునెడన్.

గీ. కొంద రాభీరపూర్ణరాకేందుముఖులు
నగుచు నేమక్క, విన్ననైనావు నీవు
మాటలేమన మరియేటిమాటలనుచు
నొకటిపైఁబెట్టు నిదె మాటకొకటియుండ.

వ. అనిన నవ్వలివృత్తాంతంబు చెప్పమనుటయు.

ఉ. సింధుగభీర, శీతకర

శేఖరజూటనటద్వియన్నదీ

బంధురశీకరప్రకర

భాసురసత్కవితాధురంధరా,

సింధురగామినీనఖర

చిత్రవిభూషణభూషితోజ్జ్వల

త్కంధర, నీతినూతనయు

గంధర, బంధుమమూరకంధరా!

క. ఖరనఖరశిఖరముఖరిత

వరరవవీణాప్రవీణ, వాణీరమణీ

శ్వరనారదహరపారద

శరశీర్తివిహార, కృష్ణసచివకుమారా!

మాలినీవృత్తము:

సులభనవమనోజా, సూర్యసంకాశతేజా,

ఫలితహరిసుపూజా, బంధుమణిధారభూజా,

కలితసుకవిభోజా, కాంతసత్కాంతిరాజా,

లలితహితసమాజ్ఞా, లక్ష్మమాంబాతనూజా!

ద్వితీయాశ్వాసము

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ
శృంగారకవిత్వవైభవ వెలిదిండ్ల తిరు
వేంగళార్యతనూభవ విద్యజ్ఞనవిధేయ
వేంకటపతినామధేయ ప్రణీతంబైన
రాధామాధవసంవాదం బను
మహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ:

శృంగార

రాధామాధవ సంవాదము

తృతీయాశ్వాసము

(శ్రీ కరవరవైభవని
త్యా, కమలానాథమృదుపదాంబుజభృత్యా,
ఆకార విజితనాస

త్యా, కృష్ణాపత్య, రామదాసామాత్యా!

గీ. అవధరింపుము జనకధరాధిపతికి
మదిని సంతోష మొదవ సన్నానితిలకుఁ
డైన శుకయోగి రోమాంచితాంగుఁ డగుచు
నవలి కథయెల్ల నిట్లని యానతిచ్చె.

ఉ. అప్పుడు కృష్ణదేవుఁడు ద
యాంబుధి గావునఁ గావుమన్నచో

గుష్ణన నా గజేంద్రకడ
 కుం జనుదెంచినరీతి వచ్చె దా
 నెప్పటి గొల్లపల్లెకుం గ
 వీంద్రులు గాయకులున్ సఖుల్ భటుల్
 తప్పక వెంటరా రథము
 దారుకు డింగిత మెంచి తోలఁ గన్.

గీ. మునుపు దానున్న రీతులు మొదటి నడత
 లక్కడక్కడ సఖులతో నాడుకొనుచు
 గనుచు నట గొల్ల లెవ్వరో యనుచు బ్రమయ
 నడచి కృష్ణుండు నందుని నగరుచేరి.

క. బడలితిరి మీర; లిష్పడు
 విడిదిండ్ల కుం బొండు; మిమ్ము వెనుకఁబిలిచెదన్;
 దడసితిరి భోజనానికి
 దడయక సేదలను దేరఁదగు మీరు వడిన్.

చ. అనిపలుకుల్ వినంబడిన
 నంతఁ బడంతులు చే నదల్పుచుం
 గనుబామ నిక్క నంబరము
 గన్గొనుచుం జెవి వ్రాల్చి కొంత నే

పున కిది శౌరిఘల్కుబడి

పో వినఁగల్గెనె యంచు దత్తరం

బును దమకంబుఁ దాల్చి భయ

ముక్ ముదముక్ మదిలోఁ బెనంగఁగన్.

క. బిరబిరను సెజ్జమిఁదికి

నరిగి గవాక్షములఁ జూచి హరి యశాననుచుం

బరికింప రాధికామణి

మఱియేమియుఁదోఁపక పుడుమ్రాన్పడియుండెన్.

వ. అంత;

సీ. వచ్చెనా మాతండ్రి వాసుదేవుం డని

నందుండు వచ్చె నానందమునను

నాచిన్ని పాపనిఁ జూచితినా యని

సొంపునఁజేరె యశోద ప్రేమ

మననేస్తకాఁడు వచ్చెనటంచుగోపాలు

గుమిగూడి మూఁగిరి గొల్లెలైల్ల

నేడైన దయగల్గెనే యంచుగోపిక

ల్పొరుగిండ్ల నుండి చూచిరి కడంగి

చెలగి కృష్ణుండు దుప్పటి మొల బిగించి
తల్లిదండ్రుల పాదపద్మముల కెరంగె
వారు దీవించి కెంగిట గారవించి
రపుడు నారల భాగ్యమొతని నుతింప.

ఉ. సందకుమారు డంతః జిఱు

నవ్వుమొగంబునఁ దేటకన్నులక
బొందుగజాఱు పూలసిగ
పొంకమునక వల పప్పళించు మై
గందపుఁబూతచే నలుపు
గన్నడ కొక్కవిలాసమూర్తి వి
తందము మించినట్లు కన
నయ్యె నెగాదిగఁ జూచువారికిఁ.

మ. అచటం జల్లంగఁ దల్లిదండ్రులమనం

బానందముం జెందఁ బ
ల్కుచు గోపాలుర బుజ్జగించి నలు ది
క్కుల్ సూచి తక జేరఁ గో
రుచునున్నట్టి వ్రజాంగనామణుల కో
ర్కుల్ చూపులక బ్రీతి జో

న్మచు వార్వారల నిష్ట కంపి చనె గృ
ష్టు డా నగర్లోనికి.

గీ. చని యనుంగులతోడ భోజనము సేసి
తల్లిదండ్రులతోఁ గొంత తడవు దాను
బెడ్లియాడిన ముచ్చటల్ ప్రేమ నుడివి
వారియనుమతి నిద్రింపవలయు ననుచు.

ఉ. ఇంపు ఘటింప నొక్కపడు

కిల్లు గనుంగొని యందు రాధ యం
దంపుటెలుంగు వీనుల వి
నంబడఁ దా విననట్లుచేరి నున్
గెంపుల చెక్కడంపుఁబని
గీల్కొను బంగరుపావలెక్కి ని
ద్దంపు మెఱుంగుఁ జాయ జము
దాళి కరంబునఁ దల్పుమీటిన్.

గీ. అమ్మ నే జెల్ల యిదియెవ్వ రనఁగ రాధ
యెటకుఁ బోవకు మిం దెవ్వఁ డేలవచ్చు
నేను నీయల్లుడ నటంచు నెనరు దోఁపఁ
బాదములమీఁద వ్రాలె గోపాలమూర్తి.

తృ తీ యా శ్వా స ము

- క. లేవయ్య, దొడ్డవాడవు
 నీవని తా నవలి కేగి ని న్నేమనుచు
 దీవింప? విందు మునుపే
 గోవిందుడు నిత్యపెండ్లికొడు కనుమాటల్.
- గీ. పాన్పుమీదను గూర్చుండి పలుకవయ్య,
 మీరలును మహారాజు లైనారు గాన
 నే నమస్కృతి నేసెద నిదిగొ యనుచు
 మ్రొక్కి తాఁ బాన్పుదిగువ నింపున వసించి.
- క. వెఱుగుపడి యూరకుండెడు
 హరిఁగూరిచి రాధ పలికె నానాటివలె
 మురిపము గలదో లేదో
 యరయుదమనివచ్చినావో? యరయమురాధన్.
- ఉ. ఊరక యేమియుం బలుక
 కుండెద నంచు దిటాన నున్న, శృం
 గారగుణావతంస, నినుఁ
 గన్గొని యూరకయుండనేర దీ
 నో; రాకపెండ్లికైననున
 నుం బిలిపించితె? చూడ నెవ్వరన్

లేరని కాదు; నీ కెపుడు

నేదయ దాననుగాన, వేడితిక్

క. గోపాలక మాటాడక

కోపంబున నుండ నెంచుకొంటిని మొదలక్

నాపగ్గె చెల్లబోదని

కోపము నేనే శమించుకొంటిని బిదపక్.

ఉ. వేడుకకత్తెనంచు రతి

మితల నిక్ భ్రమియింపఁ జూతునో,

మోడి వహింతునో భువన

మోహిని నేనని, కాక యేల పె

డ్లాడితివంచు బాధ్యతను

నాడుదునో, యిదియేమి? యెందును

గూడనిదాననై చనవు

గోరెడ, నెవ్వతె నంచు దూతెదక్.

ఉ. మానుష మెంచియైన, నొక

మంచితనానకునైన నీదువు

ణ్యానికి మాటలాడెదవు;

నాతరమా నినుబిల్కిజేసి నే

స్తానకుఁ బిల్వ? నీఘనత
 చాలదె రాధకుఁ; గాక కాకచే
 నే నొకటాడ నేటి; కది
 నీకు ననవ్యము దోచ నేటికి?

ఉ. దోసము కృష్ణ కృష్ణ! నిను
 దూతీన; నానొసలందు ధాత మున్
 వ్రాసినవ్రాతఁ గాదనుచు
 వ్రాయఁగ నీతరహానె? నీవు దా
 వేసట లేక యేరికని
 వేడుకచేసెదు పైనిపైని నా
 సాసల మాకు మేమె పయి
 నాడిన నిన్నన నేర మున్నదే?

చ. ఎడనెడఁ జూడు మంటివో, ప
 యింబయి నెమ్మది నిల్పుమంటివో,
 గడగడ కోరుమంటివో, వ
 గం బడుమంటివో, వేగు మంటివో
 బడలు మంటివో, యరుచి
 పాల్పడుమంటివో, యెగ్గు సిగ్గులే

కడలుమటంటినో, పొరలు

మంటివో, మూర్ఛ మునుంగు మంటివో?

ఉ. ఒక్కతె భ్రాంతిచే బారల

నొక్కఁడు మాన్పగఁ బూటకాఁపె ? నే

నెక్కడిదాస; నీవు మును

పెక్కడివాడవు, నాకు నీకునే

మక్కఱయున్న? దైన నొక

రాడెడిపల్కులు నేనె పల్కెదం

గ్రుక్కక; ఆయె బోయె నవి

కొన్ని దినాలఋణానుబంధముల్.

మ. మన మానాఁడు మహావిరోధములఁ బ్రే

మ ల్మీఱ భోగించుట

ల్పిను ఖానాఁటికి నిద్ద టొక్కరొకరిక

వేసారుటల్ వింతలై

కనుపించె రచియింప నేరిచి కవు

ల్కల్పింప లోకానకు

విననొ; నింతియచాలు, మూదికథ లి

వీనుల్ వినలేవిక.

ఉ. అందుకు బైసిమాలి యొక

యత్నము చేసుకయుంటి నేని నా

యందుఁ బదాఱువేల కొక

యంశమురాదు భవత్కృత మా

సందున భోజకన్యకయు,

సత్యయుఁ దృప్తి వహించినంగదా

యిందఱమిఁద రాధ యిఁక

నేటికిఁ? జాలదె జీవనానికి.

మ. తుది నెట్లయ్యెదనో; యిదేటికి విర

క్తుల్ రేపు నీరుక్మిణి

సుదతీరత్నము నీవు వాడుగొనఁ బొం

చుల్ చేరి నే నల్కడీ

రౌద్రునో యెవ్వరెఱుంగువారు మఱిసి

చిన్నారిపూఁబొండ్ల నే

ర్పొదవంగాఁ గయిసేసి పెద్దతనమై

యుండంగ నేగందునో?

మ. సతమా పొత్తుల వన్నె కాఁడని గణిం

చక లేక యిగొల్లగు

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

బృథలక బోరితి నేటిదాక నదిచూ
పెక జూడు చేసేత; నా
గతి నీ పట్టపు రాండ్రకై యొకతె వ
ల్కూ గారణం బున్నదే?
యతిమాత్రం, బెవ రేమిసేయ నిక; మ
ధ్యసుండవై తన్నిటక.

సీ. పాలువెన్నలకుఁ బైబడెడునాటికెకదా
యాదరించు యశోదమీది ప్రేమ
వేడుకతోడ ముద్దాడునాటికెకదా
మిక్కిలి నందుని మీదిప్రేమ
వ్రేపల్లె దూడల మేపునాటికెకదా
మేలమా గొల్లలమీదిప్రేమ
అబ్బినయెడల మల్లాడునాటికెకదా
మిక్కిలి మాబోంట్లమీదిప్రేమ
తండ్రి పసుదేవుడయ్యెను, దల్లి యిపుడు
దేవకీదేవి యయ్యెను దేవరకును,
సఖులు నృపులైరి, రాబోంట్లు సకియలైరి
చాలదే, నేడు క్రొత్తసంసార మయ్యె.

మ. విమలాత్మా, యొకవిన్నపంబు విను మీ
 ప్రేక్షితలోనున్న పా
 పమునక మానితొ నన్ను; నేను మెలగే
 పాపాన ప్రేక్షితై
 మమతల్ మానితొ? యింత మాత్రము వచిం
 పక లేవె? పుణ్యంబు నీ
 కమరుక గారణకార్యముల్ దెలిసి యో
 గ్యా యోగ్యము ల్పాచెదక.

ఉ. యేమిటికంటివేని విను
 మిక్కడివారలు నాటనుండి నీ
 వేమొ త్యజించి నాకొఱకె
 యీడకు రావని యాడుకొందు; రా
 సామి యెఱుంగు నీమనసు
 జన్మము దాల్చుట యాదిగాఁగ నా
 నాముఖబాధలం బడితి
 నల్లరికిం బగ యైతి నీవగక.

చ. నిలువని ప్రేమదోసమున
 నెంజిలి నీకు వచింప; నేరికి

దెలుపుదు? నిందుకోసమె య

తిత్వర రమ్మని కమ్మ వంపుటల్
పొలుపుగ నేటితోమనసు

లోగల త్రొక్కుడులెల్లచీతె ని
ర్మల మిక మీద నేమయిన
మంచిదియం చిది సమ్మతించితిన్

మ. ఇల నీమోహపుటాండ్లునీవు పదివే

లేండ్లు మహారాజులై
కలిమి స్ఫల్మిని జల్లవై బ్రతుకుఁ డిం
క న్నన్ను నాపేరునం

దలఁచుబోకు; తలంప నేమిపని? యా

• దైవంబు నీతోడనే

కలసెన్; బాసలు నీకు మే లొనఁగుఁ బో
కంజాతపత్రేక్షణా!

శా. దైవం బెంతకుఁ దెచ్చె? నీ వలఁపు లే

దా నాటికి న్నేటికిన్

ద్రోవల్పుటెనె? నాటి దీగుణమె కా
దో నాటి కిమ్మేను లే

తృ తీ యా శ్వా స ము

కావో లేక యిదేమి, యీనడత, లీ
కైలాట, లీమోసముల్?
నీ వాక్యమడ వేను రాధనెకదా
నీరేజపత్రేక్షణా!

ఉ. ఇన్నిదినంబు లే బ్రతుక
నెంచుట యేమిటి కంటివేని యీ
కన్ను లదేమొ నిన్నుఁదన
కాంక్షలు దీరఁగఁ జూడఁగోరె నే
నున్నది దేవుఁడుం దెలియ
కుండునె; దేవుఁడటంచు నీకు లే
కున్నను మాకుఁ బామరిక
మున్నది యున్నదినాలలోఁపలక.

ఉ. వంచనమాలి గుట్టు మగ
వానికి నాఁడుది మించియియ్య రా
దంచువచింతు; రా, నది య
థార్థము; ముంగల నిన్ను నొక్క టా
సించినదానఁ గాన నది
చెప్పకతీరదు; నెనుబడ్డ పా

ఘోరచంగ రాధ దయ్యము ను
మీ, యిదియేమని చిత్తగించెదో!

సీ. ఒంటిగాఁ బవళింప నూరక నాగుండె
యదరంగ నెగవైనట్లు తోచు
వడి లేచి తెగువతో నడవ నుంకించుచో
నదుముచుఁ బైఁబడినట్లు తోచు
కాదని యటులేవ గమకించ వడకుచు
నదియేమొ కుదియించినట్లు తోచు
గోరంత యుబుసుగాఁ గూర్చుండఁ దలచుచో
నట్టె సివంబాడునట్లు తోచు
వెట్టిపట్టినఁ గొంత వివేకముండు
జలధిలోఁబడ్డ నొకతెప్ప గలిగియుండు
నింతగా దిక్కుచెనలేని యిట్టివెతలు
నాతలనె పెట్టవలెనె యాధాత కైన.

మ. అడిగేవారొ, మనంబు చల్లంగను మా
టాడేటివారో, ప్రియం
పడఁగా నూటనెయువారొ, దయతో
భాషించుచు బుద్ధి దె

లెడివారో, ధృతిలేక యేడ్చుచు మొఱచి
వెట్టంగఁ గన్నీళ్లు దారొ
దుడిచేవారో, యొకింత రేబగలు నా
తోవేగువారో కడుక్?

చ. నలువురు నవ్వఁగా నడవి
నక్క-శివంబయి పొల్లి యంతలో
మెలఁకువ నన్ను నే నుపశ
మించుక క్రుళ్లుచు లోన మించినన్
దెలివిడి దెచ్చుకొంచు నొక
దిట్టతనాన దినాలు ద్రోసి యి
ట్లరితి నిన్నుఁజూచితి దు
రాసలు రోసితి మేలు నేసితిన్.

ఉ. ఓర్పున భాగ్య మింతె యని
యూరక నీ పలు కెంతఁగాక, యా
నేర్పు లింకేమి? యల్లుడవు
నీవని నేనవు డెత్తి పెంచి యీ
డేర్పను, నేడు తాము రమి
యించి మదింపన్తు, తమ్ముఁ జూచి ని

ట్టూర్పులతో నిటుల్ కరగి
యుండగ నే నదియేల యింకిటన్.

శా. నామీదం దయయుంచుమయ్య యనుచున్
హానంబుతో రాధికా
భామారత్నము చెక్కుకేలనిడి గో
పాలు గనుగొంచు వీ
ణామాధుర్యకలస్వసంబు దొలుకం
దానేడ్చె కన్నీళ్ల నున్
గోముంజన్నులు దొప్పదోగి కడకన్
లో వెక్కుచున్ స్రుక్కుచున్.

క. కాంతాళంబున రాధా
కాంతామణి రోదనంబు గావింప రమా
కాంతుడు గుణవంతుడు నర
కాంతకుఁ డపు డలుకదీర్తు నని వడి లేవన్.

క. ముకుంజెలమ లదరఁ గోపము
మొకమున కొకవితదోప మ్రొక్కుచురాధా
ముకురాస్య రాకురా కని
మక రాంకునితండ్రి కనియె మఱిమఱి కినుకన్.

క. ఎనిమిదిరసములఁ గాంతల

నెనమండ్రను బెండ్లియాడి యింకనొకకొదవై

పెనుపొందు హాస్యరసమున

నను మచ్చిక నేయ వచ్చినాడవె కృష్ణా.

క. నాతోడిది నీకేటికి?

నాతో! డింక బలుకరాకు; నాతోడిసఖుల్

నీతికిఁ జాతికి వెలిగాఁ

జూతురు నీతోడిచెలిమిఁ జూచిన నన్నున్.

క. కడనుండి యాడవలసిన

యడియానల మాటల్లె నాడుము, నాపై

నిడవలసిన నేరంబిడు;

గడిదేరితి నాటి రాధ గా దింక మెలఁగన్.

వ. అని సవతులపయింబొడము పేరీసునంబెరుగు

కినుకచేత నొకటి నేయం జేతఁ గాని వితంబున,

లేని కలంకలు మనంబునం దొలంక తొందరపడి

యెందునుదోవగానని కొందలపాటున, వెనుక

ముందఱిప్రొసక యన్నియుంజేసి తటస్థునివిధం

బుననున్న సన్నిధానస్త్రియభావియొగ ప్రా

పకానల్పకందర్ప హేతిఘాతంబులనిలువునం గృ
శించి కలితకంకణనయనయగుచు నప్పటప్ప
టికిఁ దలఁద్రిప్పుచుఁ దప్పక తనుఁజూచునప్పడం
తిఁగటాక్షించియించుక విచారించి యిదియేమ
నియుం దలంపక తెగించి యున్నదియెందు నప
నమ్మికలంబడు వారిమనంబు లొడంబడికలం
గాని తేరదని వినయాదరసంభాషణంబుల
పోడశనహస్తరాజకన్యకా మనోహరుం డిట్ల
యె:

చ. పడఁతిరొ నేఁడు నీకుఁగల

పాటివిచారము మాకు లేదె; నీ
యడుగుల వ్రాలి కొంత ప్రియ
మైనఁ దగ్గ వివరింతు నన్నచోఁ
దొడిబడ నానఁబెట్టితివి
ద్రోహముఁ జేసిన వాడఁగాను నా
చిడిముడియెల్ల విన్నపము
చేసెద తాలిమి నూఁకొన్గవలెన్.

మ. మును బాల్యంబున నీవు ప్రోవనితటిన్.

మోగంబుతో నున్నచో

నను నానావిధగండముల్ బొందువుచు

న్నీక సీకటాక్షంబుచే

తనె కాదా కడతేరఁ గల్గె నది రా

ధా, నాఁడు బాలెంత యం

చును బండ్లంచును గాలియంచుఁ దరులం

చుక మామయలం చందుమే.

క. వెనుకక దెలిసెను గంసుని

పనుపని యది తెలియలేక బలిమిని బిలువక

జనవలసె మధుర కవ్వల

వినకుందువె మామ యచట విడివడినకథల్.

గీ. తల్లిదండ్రులయ్యుఁ దారు గాకుండిరి

చెరలఁ దగిలివెడలఁకెరువులేక

ననుఁ దలంచుదేవకిని వసుదేవుని

నరయవలచె దోషమా లతాంగి!

ఉ. కట్టిడిసేతలు న్వైతలుఁ

గంసునితోడనె తీరెనంచు నే

గుట్టు వహించి రాజ్యమున

కుక బరువానక వానితండ్రికిక

శ్రీంగార రాధామాధవ సంవాదము

బట్టముఁగట్టి యాకుదురు
పాటవనంతకు నిల్చి యంత ను
న్నట్టులు నిన్నుఁ జూడవలె
సంచుఁ దలంచుక పైన మానెడన్.

మ. సకియా, కంసునిఁ జంపినానని జరా
సంధుండు రోసాన నూ
రక మామిఁదఁ జలంబుతో దిగి యహా
రాత్రంబులుక గోటఁ జ
ట్టుక పోరాడు బలంబుతో మరలి పో
టుంబుట్లతో డుల్లు నా
బకళాటానకుఁ గాదె యీనడుమ నే
బార్వారి డాగుండితిన్.

క. ఈడకు వచ్చినఁ గాదని
యాడకునుం బోక మనము హాయిగ నెచటెక
కూడా నుండుదు మోయని
వేడుకను సమద్రు నడిగి విను నేర్పుమెయిన్.

గీ. వనధినడుమను ధ్వారకయనఁగ నొకటి
పురముఁ గల్పించి యందుఁ గా పురముగాఁగ

తృతీయాశ్వాసము

నచటి వారల రప్పించి యిచటి కేను
బైనమై యుంటి నింతలోపలనె వినుము.

శా.వాండ్లున్వీండ్లు నునుకబడంతి యనుచుక
వాక్రువ్వగా విచుఁ దా
విడ్లంబుల్ శిశుపాలుఁ డందుకొని తీ
వికబైకొనం దోడి వి
ల్కొండ్ల న్నాని జయించి రుక్మిణి నటుల్
కార్యాభిమానానకై
పెండ్లాడ న్వలసెక బయోజముఖి, త
ప్పేనిక శమింపందగుక.

చ. ఇవతల నొక్కరాజు తన
యింటను రత్నము పోయెనంచు నా
యవుదల నిందమోపఁ బరి
హారముగా నొకజాడవెంబడిక
దవుల వనాంతరంబునను
దన్నని మెచ్చి పురాణముక్షువుం
గవుఁ డగు రామదాసు తన
కన్యను, రత్నము నిచ్చె బల్మిచేన్.

క. అపు డారత్నముఁ దొలుతటి
నృపునకు నిచ్చినఁ గుమారి నిచ్చె నతండున్
జపలాక్షి, నిందసోకిన
యపకీర్తికి వారిఁ బెండ్లియాడఁగవలసెన్.

గీ. కడమవారల నొక్కక్క కారణముగ
నటు ప్రతిష్ఠకునై పెండ్లి యాడవలసె
నొకటి సేయంగఁబోయిన నొకటివచ్చె
నెదుటివారు వివేకులై యెఱుంగ వలయు.

మ. చెరలోనం బడువారు లేరొ, దయచే
సేవారలున్ లేరొ; కా
తరలంచు నివిడిపించఁబోయిన నదే
తప్పే పదార్థాలు రా
తెరవ ల్నా మెడఁ జుట్టుకోవలెనె యా
దీనత్వము జూడకే
మరుమాటాడఁ దెగింతు రేమని వచిం
పకలేక పెండ్లాడితిన్.

క. ఈలాగున నొక్కొక్కతె
చీలువలె దగులుకొనఁగఁ జేసెను దైవం

జేలా యొడలెఱుగని శివ
మేలోకిమునందుఁ గలదె యిది తగవగునే.

మ. ఇదిగో చేసినపాప మీషలుకులం
దేమాత్రముం దప్పినక
బదినేలేల, భవత్పదంబులు దలం
షక యోగ్యుడం గాను సం
పదతోడక బలగంబుతోఁ బ్రతిభతో
భాగ్యంబుతో నున్న నీ
మది కింపొనని నీ ప్రతిష్ఠయనికొ
మ్మా, నమ్మితి న్నెమ్మదిన్.

ఉ. ఏ నటుగాక వారలప
యిం దయగల్గిన వాడనైన నో
మానిని, నిన్ను నింత బతి
మాలుదు నే సమయంబుఁజూచి యే
మేనియుఁ బల్కుఁ గాని దయ
నింతటిహేహము నీకుఁ గల్గినక
మానక నాదువెంబడిని
మచ్చిక రమ్మిక యుక్తు లేటికిన్.

ఉ. అన్నియు విందు నాకుఁ గల
యట్లు పదాఙ్గవపాలు మేలు నీ
కున్నదె? నీకుఁ దాఁ దెలియ
దో? యవివేకపుఁజేత నోరు లే
కున్నది గాన నిన్బలుక
నోడెద; లోకమువా రెఱుంగరే
కన్నుల కల్కి నీవు దయ
గలుట నే దయగల్గి యుండుటల్.

క. అదియేల? యాఁడుదానికిఁ
గొదవ లిడక రాదు గాన కొదవగు నేనే
యదయుడ మహాపరాధిని;
మదవతి, యిచ్చనైన మోడి మానఁగరాదే!

మ. అని పల్కు నివసలేక రాధిక సరో
జాక్షున్నిరీక్షించి క్ర
మ్మిననిట్టూర్పు లడంచి గద్గదిక నే
మే నాడఁగాఁబోయి యే
లని తానే తలయూచి యోయి, విను కృ
ష్ణా, జాణవంతుడురే.

మునుగల్పించుచు నేఁ డెఱింగితిమి సాం
పుల్ గుల్కు నీపల్కులున్.

క. ఏవిధమున నీమోహపు
దేవులకథ కథలుగాఁగఁ దెలిపెద వాఁగా
నేవినవలెనను ప్రజ్ఞకొ,
నీవేడుకొ కాక! యేమిసేరుపు చెపుమా!

క. ని న్నెవ్వ రడిగి రీకథ
లిన్నియు; నిన్నెవరు కొదవ లిటులాడిరి మా
కున్నవి దయలని యెవరను
కున్నా రీటక్కులేలనోయి, మహాత్మా!

చ. వెడవిలుకానిచేఁ దనువు
వేసరియున్నది యందుమీఁద నీ
యుడుకులమాట లేమిటికి
నూరక యాడెదు నేర్తునంచు ముక్
బిడుగునఁ బడ్డవారిఁ గొర
వింగొని చూడుదురే వితావితల్
విడువిడు చాలు నెంతయవి
వేకము నేఁ డిటులయ్యె వేడుకల్.

గీ. మమ్ము హాస్యంబు చేయుట మాన వేని
నాడవలసినయటులెల్ల యాడుమిఱువు
నేను విని తాళలేనని హానమునను
జెవుల నంగుళములు చొన్ని శిరము వంప,

చ. ఇది కదియంగవేళ యని

కృష్ణుడు పానుపు డిగ్గి రాధికా
మదవతిచెంతఁ జేరి నును

మై పులకించి చెమర్చ నొక్కకే
లుదుటునఁ దీసి కన్నుఁ గవ

సొత్తుక యోచెలి, కోపమున్న మం
చిది చలమేల నొక్క చెవి

చే విను నాదొక విన్నపంబనన్.

క. ఒకచెవి మూసుక విన్నప

మొకచెవి వినుమన్న మాట కుల్లముగరఁగఁ
ముకురాస్య, మాటలాడక

మొకమోరఁగఁ జేసి కొంతవ్హెడ్డి వహించెన్.

ఉ. ఇప్పటి కింతె చాలునని

యేమియును బెనఁగాడఁబోక యా

కష్టరగంధితో ననియె
 గంజదళాక్షుడు కోడగించి యో
 యొప్పులకుప్ప, నీవిటుల
 నుందువె యుండిన నుండు మోమటుం
 ద్విప్పగ నేమి చేసిత్తని
 దిన్నగఁ గన్నులు విచ్చి చూడనే.

క. నీమనసు రాకయుండిన
 మోమైనక జూపరాచె మోసంబటవే
 మామిళ్ల కాజ్జయైతే
 కామిని గ్రుక్కిళ్ల కాజ్జ గలదే యెదుక.

ఉ. కోమలి, లోకమందు నొక
 కొన్నిదినాలకుఁ గాచె కామినుల్
 కాముకులందు నిల్పుదురు
 కాంక్షలు పిన్నటనాటనుండియున్
 గోమున నెత్తి పెంచితివి
 కోడికలుంచితి వాదరించితే
 మేమొ యెఱుంగఁ జేసి తిపు
 డెవ్వడ నింత విరాకరింపఁగాక .

చ. ఎఱుంగని వాని నన్నుఁ జెలి

మేటికిఁ జేసితి వాసఁగొల్పి నీ

సరసము నీమిలాసమును

జాల మనంబున నాఁటె నిన్నిఁకఁ

మఱవగఁజాల నేల బతి

మూలఁగఁ జేసెద వేమి పోయె ని

న్నరగఁడె నేపు కూడినఁ గృ

తార్థుడ నాడుఁగదే, తలోదరీ!

మ. కలలోనైనను నీవె దైవమని నేఁ

గన్గొందు, నాడెందముం

దెలియ న్నేర్తువు దైవయత్నమున నెం

తే నేరముల్ చేసినక

జులుకంజేతురె బుద్ధిగా నడువు మం

చుం దిద్దుకోరాదటే

చెలి,నీచిత్తము నాదుభాగ్య మిఁక నా

జీవంబు రక్షింపవే.

చ. కనికరముంచవో నెనరు

గల్గినదానవు కావొ, భేద మీ

తృతీయాశ్వాసము

తనువులతోడ రాదనిన
దొనవుగావొ పడంతి, యింతలో
మనలను జూడలేక నడ
మంత్రపువారు గుబారు చేసి గొ
బ్బిన నినువంటిదా నికెగ
పోతలె నాతలఁ గాకయుండగళ్.

చ. చిలుకలకొల్కి, నీసొబగు
చిన్నెల నీనునుదేట పల్కులక
వెలసె మనంబు కాంత, రతి
వేడుకలక జవిచూపితేనియుక
పలుకుల కేమి నాతనువు
పావనపకాటది మీఁది మాట కు
న్ములుచనగాను నీమనసు
ముచ్చట దీర్చెద నోతలోదరీ!

క. అహమికను నన్నుదూఁతీన
తహతహావే నీకు నపుడు దయలేదనుచుక
బహువిధముల నెదురాడితి
నహాహా, నాయంతవెతల నందవె నీవుక.

ఉ. కంతుని గంతు లెంచి కను

గంటికిఁ బుట్టెడు నీరునించి యు
తంతకుఁ దల్లడించి ధృతి
యల్లలనాడఁగ నిచ్చగించి యా
ద్యంతములున్ దలంచి చెలు
లాడుకొనన్ దలవాంచి వాంఛచే
నెంత విరాళిఁ బొందితివో
యెంత కృశించితివో తలోదరీ!

చ. చెలి, నినుఁ బా సియే నిదురఁ

జెందమి తొప్పలెఱుంగుఁ గాకచే
దలఁగుట మే నెఱుంగు రుచి
దప్పట జిహ్వా యెఱుంగు నొంటినే
నిలుచుట నీవెఱుంగుదువు
నిన్నును నీమదిలోని చింతయున్
దలఁచిన గుండెలో దిగులు
దైవమెఱుంగును బ్రాణనాయికా!

చ. నలువురి మాటలున్ వినక

నాతలిదండ్రుల నమ్మక బోక పె

ద్దలు తెలుపంగ నూఁకొనక
 దైవమునుం గొలువంగలేక నీ
 చెలిమియె భుక్తి ముక్తి యని
 చేరితి నింతటి దానపాట నే
 దెలియక మోసపోతి పర
 దేశిని జేసితి వంగనామణీ!

క. ఈవగను వగకు వగకును
 భావనతో నూఱునూఱుపద్యములు చెలీ!
 ఈవటకును రచించిరి;
 నీవేగతి; లోకమెల్ల నినుఁ గొనియాడుక

ఉ. జిత్తులకత్తె లిచ్చకముఁ
 జేయుచుఁ బైపయి నానజేయ నే
 నత్తటి నన్నియు న్మఱచి
 యంతటఁ జొచ్చితి బొంకనేల? వా
 దత్తిక నన్ను నేవగను
 దండున చేసినఁ జేయఁ జెల్లు నీ
 చిత్తము నాదుభాగ్య మింకఁ
 జెప్పెడిదేమి, కురంగలోచనా!

ఉ. ద్రోహి నటంచు నేడుగద

త్రోచెను ముందటి చిన్ననాటి నా
మోహముఁ జూచియైన నను

ముందుగఁ గైకొనరాదె, కోపమే
లే హరిణాక్షి, నా నడత

యేగతి నుండిన నుండేగాక యీ
దేహము నీ యధీన; మిది

యెంచెయుఁ గొగిటఁ జేర్చరాదటే.

సీ. ననచూడక ఫలించు శననభూజముభంగి

సుదతిరో, మును మేలు చూపినావు

పూచినంత నె కాచిపొల్పు మామిడిమాడ్కి

నెలఁతరో, మది దయ నిలిపినావు

పూచి పిమ్మట రాలిపోవు పాటలిభంగిఁ

దరుణిరో, కలప్రేమ దాచినావు

పూచి కాచి ఫలించు భూకల్పకమురీతి

మగువరో, యికనైన మనుషంగలవు

నీకు నీయంతఁ దోచుని నెనరు ప్రేమ

వచన రచనలఁ దెల్పువ నెవ్వరికి వశము?

నిన్ను వంటిది ననువంటి నెనరువాని
చలము సేయుట యిది పూర్వ ఫలముగాదె.

క. కలికీ, పలుకవె చిలుకల
కొలికీ, దయఁజూడరాదె, కోపంబేలే?
యలికీరంబుల కిదిగో
యళికెను నాడెంద, మెందు కలయించెదవే!

గీ. ఆనవిడు నీదు పదములనైన వ్రాలి
వేడుకొనియెద దయపుట్ట విన్నవించి
పడఁతి, కాదేని హృదయతాపంబు దీఱ
నాన విడువుము నీయథరామృతంబు.

గీ. రమణి, దాసరితస్వ దండమునఁబోవు
నందు రందుకు నోచునై తిందువదన!
యింక దయసేలుదో భాగ్యమింతో యనుచుఁ
దొలుతఁ దనుఁ దోడితెచ్చినచిలుకఁ జూచి.

చ. కడకడ యుండెదేమె చిలు

కా, మును నమ్మిక లీ వొసంగఁగాఁ
దొడిబడి నమ్మి వచ్చితిని
దోచినరీతిని విన్నవించితిన్

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

గడపట నేమిలేక ననుఁ

గంతునిచేతికి నప్పగించె మీ

పడఁతుక; యాను గాదనుచుఁ

బల్కువు నీవును జేరివచ్చినన్.

క. చిలుకలకొలికికిఁ గలికికి

నలుకట, పలుకదట, చలములట నీవైనన్,

గులుకువగఁగులుకుకపురపుఁ

బలుకులొలుకవలపుఁజిలుకఁబలుకపె చిలుకా!

గీ. మరుఁడుగురిగాఁగ నేనాడు మాటయొకటి

చెవులఁజొరదాయెఁ జిలుక యీ చెలికి నేఁడు

సూఁదిద్రిష్టంగ దారంబు సూటివడునె

భామ యిటులున్న మగవా డిఁకేమిసేయు.

వ. అనిన రాధికావధూతిలకంబు తన పెంపుడు

చిలుకం బేర్కొని యిట్లనియె.

క. నే నెవ్వతెఁ దను మనుషను;

తానెవ్వఁడు నన్ను వేడ; తనకు న్నాకున్

బూనిక నేనంబంధము

వైనంబున నడుగనేరవా యని కడుమన్.

వ. అనినఁ జిలుక యిట్లనియె.

క. నీ వనఁగా నతఁ డనఁగా

నే వినఁగాఁ జాల నెల్ల నీతులు గీతుల్?

నీ వెఱుఁగు దాతఁ డెఱుఁగును

పోవేయనఁగ్గొప్పఁడలుక మొగమునఁదొలుకఁ.

గీ. ఇంత పనిలేనిపనికి నేనేల వెనఁగ

ననుచు మెడ జారుసిగఁ గేల నదుముకొనుచు

తగటు దుప్పటి వల్లెవాటుగ ఘటించి

లేచి తలయూచి రాధను జూచి పలికె.

ఉ. తీరని మోహతాపమున

దీనతచే బలిమాలి చూచి వే

సారితి నింక నీచెలిమి చా

లును నీవెత నీకు ముద్దె; నే

నూరికిఁ బోయెదం గరుణ

యుంచవె; యించుక యూఱడించఁగా

నేరకపోతినంచు చెలి

నీవెతలంచెద వింక మీఁదటఁ.

చ. సాలయక యెన్ని దేశములు
 చూచితి, నెందఱతోడ నేస్తముల
 నలిపితి, నెంత నుచ్చటకుఁ
 జాలితి, నెవ్వయు నిల్వవాయె నీ
 నిలుకడమాట నీ నెనరు
 నీరసికత్వముఁ జాల నమ్మితి
 జెలి, కలనైన నన్ను మఱ
 చేవుసుమీ యెవ రెన్ని చెప్పినన్.

చ. కులుకుమిటారి, నీవు నెల
 కొన్న పురంబును నీగృహంబు నీ
 చెలులును నీవు నీసాలపుఁ
 జిన్నెలు నీవగలున్ మనంబునన్
 నెలకొన గుండె జల్లుమను
 నేటికిఁ దీరని పైనమాయె ముం
 గల నినుఁ జూడనొనె! అవుఁ
 గా పరదేసుల కేడ వేడుకల్?

ఉ. ఒక్కొక్కనాటి నీనడత
 లుల్లమునం దల్లపోసి పోసి యే

చిక్కులకైన నోర్చి దరిఁ
జేరుదుఁగా యని చాల నమ్మితిన్
మక్కువ లేనిచోట బతి
మాలిన నామది కందుఁ గాక నా
తక్కువ నేస్తమైన మితి
దప్పిన వేనట గాచె యేరికిన్.

చ. పకపక నవ్వుచుం జెలుంగి
పైకొనుచున్ రతులం బెనంగి పా
యక మన మున్నచంద మిను
మంతయు నే మఱవంగఁజాల నెం
దుకుఁ బలుమాట లీ తనువు
తో నెఱినమ్మిన నెమ్మనంబుతో
నిక నొకకాంతతోఁ జెలిమి
యేమని నేతు సరోరుహాననా!

చ. పలుమరు నీకుఁగాఁ బడిన
పాటులు నీమననే యెఱుంగు నీ
చలమును నీతృణీకరము
జవ్వని, నామననే యెఱుంగు నే

శ్రీంగార రాధామాధవ సంవాదము

వల ననువంటిమేలుగల

వాని గడించు కొనంగలావె? య

వ్వల నను దూఱవద్దు, సెల

వా యిక నీమకు ముద్దుకోమలీ!

మ. పఱువై వచ్చితిఁగాని నేరములు నా

పై నుంచి కోపించుటే

నెఱుంగ న్నామది చల్లఁ జేసితివి యిం

కిల్లెల? యూరేల? యె

వ్వరు నాకేల? ఋణానుబంధములు గా

వా యన్నియు స్నేహితో

సరి గాఁబోలును బోయివచ్చెదఁ గటా

తం బుంచుమీ రాధికా!

మ. అనిపల్క నిన్ని కల్కియొత్పలు కా

హం యింత గానేరకుం

డిన లో చేతువె రాచకన్నియిల; నం

తేజాలు తెల్పెల్ల పా

లనుచు న్నమ్మెడు గొల్లవారికడ; నా

యందూరకే మన్నిటం

గనినా మిన్నియు నీకటాక్షముననే

కాదా ప్రవర్తించుటలో

మ. నను నేఁ డెవ్వతె నంచుఁ జూచితివో కృ

ష్టా, నిన్నుఁ బోకుండ బ

ల్మిని బ్రార్థించెద నంచు నెంచితివో యా

లే యంతకుం జాలవే

యనుఁగుంబోటుల యిండ్ల కేగెదవో భా

గ్యం బాయెఁ బోపొమ్ము ప్రే

మను నేఁ జూచెద నిన్ను నన్నుఁ దెగడే

మాయూరి పూఁబోఁడులక.

చ. తెగువల నమ్మలక్కలు ప

త్రివలలై నను దూఱువారు నే

నొగి విను దాన నీవు కడ

నుండెడివాడవె నీవు వారునుం

దగవున మెచ్చఁజేతు రది

దప్పినఁ జూచెద వీటికెల్ల నుం

బాగడిక దెత్తుఁగాదె యెటు

పోయెదు నిన్నిడ నెన్ని భంగులక.

చ. అనుచు బిరాన లేచి వన

జాక్షుని దుప్పటి కొంగుబట్టి గొ
బ్బన నెటు పారిపోయెదవు
పోదువుగాకని శయ్యమీదికి
బెనఁగుచు దియ్య నొయ్యనఁ ద
మిఁ బిగిఁకొఁగిటిలోఁ గదించి రా
ధనుఁ గరఁగించె శౌరి తను
తాపము దీరఁగఁ గోకు మారఁగఁ.

చ. చలమును గోప మీరసము

జవ్వని కేడకు డాఁగిపోయెనో
తెలియదు కొంతసేపు తన
దేహము దాఁ దెలియంగ లేక మై
పులకల నప్పటప్పటికి
బొంగుచు నిక్కువ లంట సోలుచుక
బలుకక యూరకుండె నటు
మాధవుకొఁగిట రాధ వేడుకఁ.

క. చెలువయట రాధ, కృష్ణుడు

చెలువుండట, పిన్నవాఁటి చెలిమట, యెడలె

కలసినవారట వారల

మెలకువలకుఁ దమికి మట్టుమేరలు గలవే?

మ. కొమరుం బ్రాయఁపుఁ జిన్నిచన్నుఁగవ ము
క్కుల్ నొక్కి కోరాడి కం

రమునఁ గేలు గదించి యిక్కువలు గో
టఁ మీటి నెమ్మేన లేఁ

జెమటల్ గ్రాలఁగఁ గొంగిలించి బడలిం
చెఁ జొక్కి తా నెంతయుఁ

దమి రాధా మధురాధరాధరసుధా
ధారల్ చవిం గ్రోలుచుఁ.

ఉ. చిక్కితివంచు రాధ వగ

చే హరికంఠముఁ గొంగిలించి తా

నక్కున వ్రాలి చూడకు మఁ

టంచును నించుక మోడి నేయుచుం

జక్కెరమోవి యాని నిలఁ

జాలక కన్నరమోడ్చి సోలుచుం

*బుక్కిట్ విడెమందుకొని

ముద్దుల నొద్దికమాట లాడుచుఁ.

*గ్రక్కునగబ్బిగుబ్బలటు గట్టిగఁ బట్టఁగఁ దాళుమంచుదాఁ.

నిరోష్ఠ్యమ త్రేభవృత్తము.—

గిలిగింత న్నగి కాంత కాంతుకృతం నం

కేతజ్జయై యిచ్చఁ జం

చలతాటంకరథాంగగండయుగయై

సంత్యక్తచేలాంతయై

చెలరేగెన్ కఠినస్తనార్ద్రనఖ ని

శ్రేషాధర గ్రాహయై

గళనాదాంగదఘంటికా కలకలా

క్రాంతాంగణేచ్ఛా రతిన్.

చ. గళరవ ముప్పతిల్ల బిగి

కొంగిటఁ జన్నులు పిక్కటిల్ల నం

దెలరవ మావహిల్ల గడి

దేరినవార్తలు గ్రక్కతిల్ల మే

ఖలరొద నివ్వటిల్లఁ దెలి

కన్గొన లించుక సొమ్మసిల్ల నూ

ర్వులవడి సంఘటిల్లఁ దమిఁ

బొంగి లతొంగి చెలంగి మైకొనన్

ఉ. అంత రతాంతమందుఁ గమ

లాతుఁడు రాధికమోముఁ జూచి యీ

వింత లి కేమిఁ బెల్పు నొక
 వేడుకలోఁ బదివేలువేడ్క లం
 తంత ఘటింప నేర్చితి వ
 హా, నెఱయోధవు గావె నీవు నీ
 వింతకు నేరకున్న బ్రమ
 యింతువె కృష్ణుని లోకు లెన్నఁగఁ.

ఉ. కోమలి, యెంత నీవు పయి
 కొన్నను మున్నొక లేనియెమ్మెతో
 నామికచేత నీరతుల
 యంద మెఱుంగక యొల్లనంటి నేఁ
 డేమని విన్నవింతుఁ దను
 వొల్లెను బావనమాయె నీఋణం
 బేమిటఁ దీర్చుకొందు సొల
 యించితి వన్నిట నన్ను వేడుకఁ.

క. అన విని రాధిక కృష్ణునిఁ
 గనుఁగొని యానవ్యమోము కళగల చెక్కుల్
 నునుమోవియుఁ దెలిగన్నలు
 గొనబునఁబలుమాగుముద్దుగొనుచున్న గుచుఁ.

మ. హరిఁజూడక బురమెల్ల ఘల్లుమనె నా
హా రాధ మా కేడ దా
పురమై వచ్చెనటంచు రుక్మిణిమొదల్
పూఁబోండ్లు చింతింప నం
దఱలోనక హరి పూర్వపక్షముల సి
ద్ధాంతంబులం జేయ నే
ర్పరి గానక సరిమిదైలోన నిడఁ బూ
ర్వస్నేహయాకా రాధికక.

మ. పయిపై రుక్మిణినత్యభామల రమిం
పంగాఁ బదార్చేలు క
న్నియలం గూడఁగ నిర్వికారుడనినక
నిర్మోహియాకా నిర్జితేం
ద్రియుఁ డౌనన్నను దాళియుండె వెనుకక.
నిక్కంబుగా రాధపై
దయవాడై యపుడున్న చిన్నెలు వృ
థా తత్త్వంబు లయ్యెం గడుక

ఉ. చేకొని మంత్రులం దిడియె
నీమ విచక్షణ కార్యఖడ్గము

వ్యోకఁ గుమాళ్లయం దిడియె
 విద్యలఁ బెద్దతనంబులం గుల
 శ్రీకుంకంబులం దిడియెఁ
 జిన్నె లిఁకేమన రాధతోడిదే
 లోకము గాఁగ నుండె నిఁక
 లోకులు కాముకుడంచు నెంచరే.

చ. కవ విడలేక జక్కవల
 కైవడి రాధయు మాధవుం డిటుల్
 దవులక యుండఁగాఁ దమరు
 తాళక రుక్మిణి సత్యభామ జాం
 బవతియు మిత్రవిందయును
 భద్ర సుదంత కళిందజాతయున్
 రవరవ నాడుకొంచు నొక
 రాతిరి లక్షణయింటి కేఁగినన్.

చ. పడఁతుక మొక్కి వారికి న
 పర్యలు నేయుచుఁ దాను వారు నొ
 క్కెడ వసియించి నెచ్చెలుల
 నెవ్వరి నుండఁగనీక యోచనల్

నడపుచు నీసునం చెగువ

నల్గురు నాలుగుమాట లాడఁగో
నుడుకుచు సత్యభామ విన

యోక్తుల రుక్మిణిఁ జూచి యిట్లనుక

గీ. నన్ను గయ్యాళియందు రీకన్నె లెల్లఁ
చెలియవిన మక్క, పట్టుపు దేవి వీవు
పేర్మి నీతోటి సాటిగాఁ బెనఁగఁజేసె
దానవారాతి పారిజాతంబు కొఱకు.

ఉ. ఎన్నఁటికైన వానిచన

వెవ్వతె నమ్మునె కృష్ణకృష్ణ యా
యున్న దినాలలోన దయ

యుంచినవానివిధానఁ బెద్దకున్
బిన్నకుఁ దోచినట్లు నడ

పించును చేసెడి బాసలంటిమా
యెన్నఁదరంబుగాదు నిజ

మించుక లేదు తలంచిచూచినన్.

ఉ. ఇంచుక రాధ సుద్ధి మును

పే విని వేడితి వ్హరువీరుఁ గ

తృ తీ యా శ్వా స ము

ల్పించి రటంచు నో రదిమి

లేదని బొంకెను నాడు నాడె యి

ట్లించుక యొద్దికైన మన

మింతకురా నడపింతుమే యికం

గొంచెములోన దానిపయి

గూరిమిదప్పనె తప్పె యోచనల్.

వ. అనిన జాంబవతి సత్యభామ కిట్లనియె:

ఉ. ఎందుకుఁ దప్పె యోచనలు

కృష్ణుని మాయలెఱింగి వానిపై

నింద ఘటింప నేమగును

నేడవుఁ గాదను వారు లేరుగా

కందఱుఁ గారటంచు నిపు

డక్కట రాధిక మేలుగల్గెనా

యందె రమింపఁగావలె న

హర్షి శముం బనియేమి యేరికిన్.

వ. అనిన మిత్రవింద జాంబవతితో నిట్లనియె

ఉ. ఎవ్వరికిం బనేమియని

యేటికిఁబల్కుఁగ నాడు నిపు నే

మెవ్వరమంచు నుల్కితి మొ
కించుక నేర్పుల నాటపాటల
న్నవ్వుల లోను జేయవలె
నాధునిఁ గాక మఱేమి; రచ్చలక
రవ్వలఁ బెట్టినక మనసు
రంజిలనేర్పునె యెట్టివారికిక.

వ. అనిన భద్ర మిత్రవిందతో నిట్లనియె.

ఉ. రచ్చల రవ్వలక మనసు
రంజిలదంటివి రాధ కేమిట
న్వచ్చెఁ బ్రతిష్ఠ నేడు మగు
వా, మనమందఱ మొక్కమాటగా
కచ్చెగ శౌరితోడఁ బలు
కన్వలె రాధకు మాకుఁ గూడునే
నిచ్చలు మేము గావలెనొ
నీ కది గావలెనో యటం చిఁకక.

వ. అనిన సుదంత భద్రతో నిట్లనియె.

చ. అదివలె మేముగావలె నొ
యం చిపుడాడిన దాని మానునే

అదివలె మీరుఁ గావలె నటం

చను; నింకొక నేర్పు తెల్పెదన్

పదటము లేక నందఱము

పద్మదళాక్షుని త్రోవఁ బోక నేఁ
డిదిమొదలున్ తెగించిన వ

హిన్ సమయంబు ఘటింపఁగావలెన్

వ. అనినఁ గాళింది సుదంతతో నిట్లనియె.

చ. సమయము నేయఁ గృష్ణునికి

సాగకపోయిన దేమి యందుచే

నమరగ రాధ కేమికొద

వయ్యెను బిన్న టనాఁటనుండియున్

దమి తల కెక్కియున్న దయ

దప్పనె నేర్చితిమేని మందు మం

త్రములను బూని వానికిని

దానికి భేదము నేయఁగాఁ దగున్

వ. అనిన లక్షణ కాళిందితో నిట్లనియె:

ఉ. మందును మంత్రమం చనెదు

మంత్రము లిప్పుడు పాటి దప్పె నీ

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

యందఱు మెచ్చ నే నొక యు
పాయముఁ దెల్పెద రాధచెంతకే
పొందుగఁజెప్పి పంపుదము
'బుద్ధిని బెద్దవు నీవు నీకు మా
కెందుకు వాడు నీవె ఘన
మెంచుక దిట్టమునేయు' మంచొగ్గి.

వ. అనిన రుక్మిణీరమణీశిరోమణి యక్కామినీ
మణులం గనుంగొని నవ్వుచు నిట్లనియె:

ఉ. నిందలు నేయ నెందుకుఁ దృ
ణీకర మెందుకు వీడనాడఁగా
నెందుకుఁ గాదు కూడదన
నెందుకుఁ బల్కుక మోడి నేయఁగా
నెందుకు మందుమంత్ర మన
నెందుకు దైన్యముఁ బొంది యాడఁగా
నెందుకు నే వచింతు నొక
యిక్కవ యిండుక వింటిరేనియున్.

మ. మనభోగంబుల నేమి తక్కువలుగా
మన్నించె నేవేళకై

నను మాటాడఁడో, బుజ్జగింపఁడో, రతిఁ
మల్లాడుచుం దృష్టిగాఁ
దనువుల్ సౌఖ్యము లొందఁజేయఁడో మహా
తాత్పర్యచిత్తంబునన్
మనలోనన్ మనవారె యీర్ష్యలు వహిం
పన్ వారివే న్నేరముల్.

సీ. ఒకరిసామ్యేమి వేటొక్కరిసామ్యేమి
చక్కెరకబ్బునే చిక్కఁదనము
లోకులు గననేమి తాగనుంగొననేమి
వెన్నెలపూనునే విన్నదనము
అంత గైకొననేమి యింత గైకొననేమి
యమృతాని కబ్బునే యల్పతనము
చెంత నుంచిననేమి చేత నుంచిననేమి
విరిబంతికబ్బునే వెగటుఁదనము
యొకతె చవిగొన్న లేదె మోవికిని దీపి
నలుగురును జూడ లేదె నవ్వులకుఁ దెలివి
మాట యొకమాటు విన్నఁ జాల్మనకత్తప్తి
శౌరికడ నుండినను లేదె సంతసంబు.

మ. వినుఁడేవేళను కృష్ణుఁ డేనగరికిఁ
వేంచేసెఁ దా నెవ్వరిం
గనిమాటాడెను వార లప్పటికిఁ బ
ల్కఁ మేర సర్వజ్ఞుఁ డా
ఘనుఁ డేలా పొరపొచ్చెముల్ నడుపు నిం
కఁ మానుఁ డీవార్త లొ
య్యన నారాధ యొకింత విన్న మనకే
యాఁ జిన్నపో హీనముల్.

చ. అన నిది యుక్తమంచు నపు
డందఱు సమ్మతిఁ జేసికొంచు మె
ల్లనఁ దమయిండ్ల కేగి యొక
లాగున నుండిరి వారిమాట లా
యొనరికఁ బొంచు లుండి విని
యొద్దికఁ బెంపుడుచిల్క గ్రక్కనకొ
దనకు వచింప రాధ విని
తా నది కృష్ణునితోడఁ డెల్వినకొ.

క. ఈనుడువు లిప్పుడు వింటివె
యానడుమకొ నీవు చిలుక నంపిననాడే

నానావిధముల నడిగిరి

మానవతీ, నీదు రాక మహి నల్పంబే.

వ. అనిన గోపాలచక్రవర్తికిరాధావధూతిలకంబతి
ముదంబున నిట్లనియె.

నీ. పల్లెతావులనున్న గొల్లదానినిదెచ్చి
నవనిధానములందు నిలిపినావు
చెలఁగి రాధామాధవుల చెల్మి పాయక
బిరుదైన కీర్తి గల్పించినావు
ప్రౌఢలైన కిరీటపతుల కన్నెలమాని
ననుఁ బ్రాణపదముగా నడపినావు
సకలవిద్యారహస్యము లెఱుంగఁగజేసి
దేహ మానంద మొందించినావు
నేఁడు నాపాలిదైవంబు నీవె యనినఁ
జాల దీమాట నామహాత్మాహమునకు
నెంతసంతోషపడెదనో యెఱుకలేదె?
మొదటి కిటుచేయు సర్వజ్ఞమూర్తివీవు.

గీ. ఒకటఁ గొఱతయు లేక నే నున్నదాన
నైన నావిన్నపం బిపు డాదరింపు

నీదుపట్టపుదేవుల నెనరుగలసి
బంతి భుజియింపవలె రేపు సంతసమున.

చ. అని మఱునాఁడు వారికిఁ బ్రీ
యంబుగ సమ్మతిగాఁగ శౌరిచే
తనె పిలిపించి వారలును
దానును గృష్ణునిఁగూడి బంతులై
యనువుగఁ బంచభక్త్య పర
మాన్నములక జపు లెంచికొంచు భో
జన మొనరించి ధౌతకర
సారసలై ముదమంది రందఱుక.

మ. నవరత్న స్థగితంపు సొమ్ములను నా
నాగంధపుష్పాదుల
న్నవరంగత్కనకాంబరంబులను గాం
త ల్వింతలైచేరి చు
ట్ల వసింపంగొలుపున్న మాధవుని దం
డ న్నిల్చి యారాధ మ
క్కువతోఁ బల్కెను గప్ఫరంపు నును బ
ల్కుల్ దళులం జిల్కఁగక.

తృ తీ యా శ్వా స ము

మ. పొలుపొ రుక్మిణి సత్యభామలకు నీ
 పూఁబోండ్ల కాయున్న క
 న్నెలకు న్నేఁ జెలికత్తెనై తెలిపెదన్
 వీరల్ భవప్రీతికై
 కలహంబందఁగ నేల? పంచి వరుసల్
 గల్పించి గోపాల,వీ
 రలరన్ దిట్టము నేనె చేసెదను మ
 ర్యాదన్ దగన్ నీయెడన్.

చ. ఒకనెల కొక్కమేర వినుఁ
 డున్న దినంబులలోఁ బదాఱువే
 లకును బదాఱునాళు లవ
 ల న్మరి యాఱుదినాలు నార్గు రొ
 క్కొకటిని లక్షణాదులకు
 నొప్పగు సత్యకు రెండునాళ్లు నం
 దుకు నొకటెచ్చు రుక్మిణికిఁ
 దోచినచో దయ నుందు వెల్లికిన్

గీ. అనుచు నోయక్కలార, నే నంటిననుచుఁ
 గోప ముంచకుఁ డీమేర కొడువ గాదు

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

సమ్మతిలుడంచు సతుల మొగమ్ముజూచి
హరికి మొదలుగ రాధ యందఱకు మ్రొక్క.

క. కూర్చుండుమనుచు రాధన్
గూర్చిపడంతుకలు, మెచ్చుకొంచును బ్రయముం
గూర్చి పలుకంగఁ గృష్ణుడుఁ
గూర్చుండఁగ నిడియె నవ్వకొనుచుం జెంతన్.

ఉ. అంతట వారివారిని గృ
హంబులకున్ సెల విచ్చి రాధికా
కాంతను గృష్ణదేవుడు త
గం గరగించి చెలంగి వింతకున్
వీంతలుగాఁ దమిన్ వరుస
వెంబడి నందఱియిండ్ల కేగి య
త్యంత విలాసమార్గముల
దక్షిణనాయకుఁ డయ్యెనున్నతిన్.

క. విను రాధామాధవకృతి
మనమున నిడి వినినఁ జదివి మఱి న్రాసిన మె
చ్చిన యాధన్యాత్ములకున్
వనజాక్షుం డొనఁగు సకలవైభవము దయన్.

గీ. అనుచు శుకయోగి బెలుప నజ్జనకవిభుఁడు
కృష్ణదేవుఁడె మఱి దేవు లింకను గలరె?
దైవములటంచు వారల భావమునను
దలచి మ్రొక్కుచు శుకయోగిఁగొలిచియుండె.

ఉ. కృష్ణయమంత్రపుత్ర, సుక
వీంద్ర ముఖాంబుజకంజమిత్ర, శ్రీ
కృష్ణపదాబ్జసంతతవ
శీకృతచిత్త, నవీనచిత్తజా,
జిహ్మసమనభోగ, గుణ
చిత్తవిశేష గభీరసాగరా,
వైష్ణవసమ్మతప్రకట
వస్తువిచారణ, మంత్రీవారణా!

క. చతురతరవచన రచనా
చతురానన, కవినిధాన, సంతతదానా!
మితభాషణ హితపోషణ
మతితోషణ గుణధురీణ మాన్యవిహరణా!

మాలినీవృత్తము—
మగదలకులధీరా, మానినీచిత్తహోరా!
లగణితగుణహోరా, యగ్గీరాధాకుమారా!

శృంగార రాధామాధవ సంవాదము

నిగమవిధివిహారా, నిత్యసౌఖ్యానుసారా!
సగరభవగభీరా, చారుశృంగారపీరా!

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ
శృంగార కవిత్వ వైభవ వెలిదిండ్ల తిరు
వేంగళార్యతనూభవ విద్వజ్జనవిధేయ
వేంకటాచలినామధేయ ప్రణీతంబైన
రాధామాధవ సంవాదం బను
మహాప్రబంధంబునందు
సర్వంబును
నృతీయాశ్వాసము.

రాధామాధవ సంవాదము

సామ్యార్థము

